

Hluk v dobách protektorátního temna 1939–1945

Jan Břečka – Jiří Mitáček

Půl roku po přijetí mnichovského diktátu završil 15. března 1939 vpád německých okupačních vojsk tragédii Československé republiky. Vyrůstající intenzita nacistické expanzní politiky vedla nejdříve k odtržení Slovenska a hned poté k vojenskému obsazení okleštěného zbytku českých zemí. Na troskách druhé republiky byl zřízen tzv. Protektorát Čechy a Morava, který se stal součástí Velkoněmecké říše.

V Hluku se objevili první němečtí vojáci v poledne 16. března, když jeden nadporučík s dvěma vojíny přijel v osobním autě, které „stálo několik hodin u sochy sv. Floriána. Vojáci se bavili s občany živě. Byli to Rakušané.“¹ Teprve kolem 21. hodiny téhož dne dorazila ve směru od Uherského Ostrohu hlavní část okupační armády, čítající zhruba 140 vojáků a důstojníků, dvanáct tanků, deset nákladních a čtyři osobní automobily, několik motocyklů s přívěsnými vozíky apod. Jednalo se o 2. rotu 33. tankového oddílu (*Panzerabteilung 33*) 4. lehké divize ze sestavy XVIII. armádního sboru německého Wehrmachtu.² Velitelství jednotky si zřídilo hlavní stan na obecním úřadě, vojáci byli ubytováni v sále obecního hostince, pro důstojníky se muselo najít místo na faře, u obvodního lékaře, zvěrolékaře, u statkáře Egona Penka a jinde. Vozidla polní kuchyně zaparkovala na školním dvoře, kde se pak v příštích dnech demonstrativně vyvažovalo „*chudým lidem a lidem z pastoušky*“ a vše se z propagandistických důvodů fotografovalo. Po dobu pobytu příslušníků říšskoněmecké branné moci byl vydán zákaz nočního vycházení od 20. hodiny večerní do 6. hodiny ranní. Kdo se vracel ze zaměstnání pozdě v noci, nebo naopak musel do práce brzy ráno, obdržel od obecního úřadu potvrzenou legitimaci, kterou se pak měl prokazovat vojenské hlídce. Z rozkazu okupačního velitele museli také všichni občané odevzdat zbraně a střelivo – původně byla 18. března 1939 odzbrojena i místní četnická stanice, ale po dvou dnech dostali četníci své zbraně zpět. Již na zítří po okupaci Hluku bylo svoláno shromáždění obyvatel, kteří měli

1) Státní okresní archiv Uherské Hradiště (dále SOKA UH), Archiv města Hluk, 1a, Pamětní kniha městyse Hluku, s. 107.

2) Archiv bezpečnostních složek Kanice (dále ABS Kanice), fond N 12, inv. č. 38, Důležité události v obvodě stanice SNB Hluk z období let 1938–1945 – podklady pro památník, vyhotovil 19. srpna 1946 vrch. stržm. Čech; a také STEHLÍK, Eduard: *Organizace německé branné moci 22. září 1938, I. část. Historie a vojenství* 4/2008, s. 71. Velitelem 33. tankového oddílu byl major von Koppen a jednotka měla posádku v St. Pöltenu.

Obr. 1. Hlucký starosta v letech 1938–1945 Karel Silnica.

být v duchu nacistické propagandy obeznámeni se vzniklou situací: „Občané byli pozváni bubnem před novou školu na náměstí, kde k nim česky promluvil učitel z Břeclavi, rodem Němec, o situaci, která vznikla proměnou státu českého v protektorát Čechy a Morava. Řečník prohlásil, že nejhoršími nepřáteli Německa jsou Židé a komunisté. Po přednášce byl propagační film v sokolovně s volným vstupným.“³ Ne každý se ovšem smířil s pobytem okupantů, aniž by nedal najevo své roz-

3) SOKA UH, Pamětní kniha městyse Hluku, s. 108.

hořčení: „*Hlucky občan Antonín Bachánek neohroženě vystoupil a tázal se velitele německé jednotky, kdo je sem pozval a kde je naše svoboda. Dostal odpověď, aby přišel za velitelem, že mu to bude vysvětleno. Ještě ten den večer jej hledali němečtí vojáci.*“⁴ Antonín Bachánek však rozhodně nečekal na zatčení, zanedlouho opustil rodný Hluk a vydal se na cestu k naší zahraniční armádě.

Po dobu svého pobytu se němečtí vojáci snažili k místním lidem chovat korektně, uspořádali několik tanečních zábav a s místním sportovním klubem také sehráli fotbalové utkání (s výsledkem 6:6). Tak jako na jiných místech Čech a Moravy ovšem začali v obrovském množství vykupovat zboží, kterého bylo v Německu nedostatek, například potraviny, sladkosti, alkohol, ale také textil, šatstvo a obuv. Umožňoval jim to fakt, že byla říšskoněmecká marka zvýhodněna vůči koruně v kurzu 1:10. Německá obrněná jednotka se zdržela v Hluku dva týdny a 31. března (po vykonání přehlídky) odjela do Luhačovic.⁵

S příchodem německých okupantů si muselo obyvatelstvo začít zvykat na nové pořádky (včetně okamžitého nařízení o dopravní změně – jízdě vpravo) a z českého Hluku se stal německý *Hulken*. Nastalo skutečně pronikavé zhoršení životních podmínek, doprovázené poklesem reálných mezd vzhledem k oslabení hodnoty koruny, nárůstem cen, nedostatkem potravin a spotřebního zboží vůbec.

Již krátce po příchodu okupantů 22. dubna 1939, se obecní zastupitelstvo rozhodlo vyřešit dlouhotrvající problém a přestěhovat romskou komunitu (která se mezi hluckými občany netěšila příznivé pověsti) z obecního dvora na pole na Šefranici.⁶ Za tímto účelem byla urychleně zahájena výstavba obytných staveb, kterou prováděli samotní Romové. Po dokončení prací se do nové kolonie nastěhovalo 33 Romů příslušných do Hluku. V dalším období se muži živili kovářskou prací a ženy chodily rolníkům vypomáhat při polních pracích.⁷

Hluk, slovácký separatismus a Národnostní Morava

Smutnou kapitolou hluckých dějin je místní silná podpora fašistů a z jejich činnosti vyrůstající aktivity hnutí Národnostní Morava.⁸ Národní obec fašistická (dále NOF) dokonce v posledních předválečných volbách v roce 1935 v Hluku zvítězila se 748 hlasy.⁹ Do „popředí“ však Hluk vystoupil až zapojením svých občanů do separatistického hnutí

4) SOKA UH, *Pamětní kniha obce Hluku*, sv. 2, s. 16.

5) JANČÁŘ, Josef: *Hluk – nejmladší město Slovácka*. Hluk 1970, s. 115; SOKA UH, *Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 16–17.

6) SOKA, UH, *Pamětní kniha městyse Hluku*, s. 110.

7) DUFKA, Josef: *Jak Hlukem kráčely dějiny. Rodinná kronika z let 1914–1959*. Hluk 2005, s. 45.

8) O činnosti této organizace nejlépe MEZIHORÁK, František: *Hry o Moravu. Separatisté, iredentisté a kolaboranti 1938–1945*. Praha 1997.

9) JANČÁŘ, J.: *Hluk*, s. 115. Po dohodě s agrárníky a komunisty v roce 1938 získali sice v obecním zastupitelstvu pouze čtyři mandáty, na faktu jejich volebního vítězství to však nic nemění. Jelikož městečko Hluk mělo mít v roce 1930 celkem 3306 obyvatel, volila fašisty více než 1/5 Hlučanů.

usilujícího v letech tzv. druhé česko-slovenské republiky o připojení části Moravy ke Slovensku. V těchto aktivitách však NOF v Hluku ustupuje do pozadí, nejspíše z důvodu, že samotný zakladatel NOF a vůdce českých fašistů Radola Gajda zaslal 29. října 1938 náčelníkovi hlucké fašistické organizace Antonínu Bachanovi (č.p. 102) dopis, v němž ho varoval před další agitací pro prvotní cíl Národnostní Moravy, tedy odtržení Slovácka od Moravy a jeho připojení ke Slovensku.¹⁰

Přestože ve všech obcích regionu byla tehdejšími zastupitelstvy tato myšlenka odmítnuta, Hluk byl jediným, kde k tomu takto jednoznačně nedošlo (šest hlasů pro připojení ke Slovensku, čtyři pro zachování stávajícího stavu, dvanáct členů zastupitelstva se zdrželo hlasování a osm lístků zůstalo prázdných).¹¹ Těžiště separatistických pokusů je kladeno mezi data 6. října 1938 a 14. března 1939, kdy se s ohledem na okupaci území tzv. druhé republiky přesunulo do roviny propagandistické.¹² Přestože centrem separatistického hnutí bylo Uherské Hradiště, mezi jednu z nejméně aktivních obcí regionu je řazen právě Hluk, kde v tomto smyslu vyvíjela značnou činnost zdejší odbočka Moravsko-slovenské společnosti pod vedením autodopravce Františka Pospíška (č. p. 3) a rolníka Vavřince Mitáčka (č. p. 22).¹³ Jejich činnost měla být napojena na oficiálně rozpuštěné, nicméně dosud existující okresní organizace NOF a Vlajky v Uherském Hradišti, disponující technickým zázemím.¹⁴

Jedním z vrcholů činnosti hluckých separatistů byla účast na říjnových akcích roku 1938, kdy do Bratislavy odcestovala celá krojovaná skupina, včetně dechovky z Hluku.¹⁵ Hlučtí hudebníci ostatně měli být pravidelnou součástí separatistických akcí.¹⁶ Na podzim 1938 existovala mezi Slováckem a sídlem Hlinkových gard v Bratislavě (a jejich vůdcem Alexandrem Machem) čilá komunikace, zprostředkovávaná především nezaměstnaným Janem Rybou z Horního Němčí. Mezi jeho pomocníky v Hluku měli náležet především již zmíněný Vavřinec Mitáček, dále Matěj Sadílek a hlucký kaplan Ignác Černík, který byl dokonce cestou na separatistické shromáždění ve Skalici 30. října 1938 zatčen a uvězněn.¹⁷ Této akci předcházely návštěvy Bratislavy, kterých se 19. a 21. října 1938 zúčastnili Vavřinec Mitáček a Matěj Sadílek, během nichž se slovácká delegace opakovaně pokoušela nabízet slovenským luďákům Slovácko.¹⁸ O této návštěvě a snahách Moravských Slováků o připojení ke Slovensku referoval jak varšavský, tak vídeňský rozhlas, obšírně o nich informoval také slovenský tisk, který avizoval i připravovanou demonstraci nespokojených Moravských Slováků v Uherském Hradišti.¹⁹ Dne 28. října 1938

10) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 63. Následkem toho mělo z Hluku na demonstraci v Uherském Hradišti 30. října 1938 přijet jen asi deset osob. Rovněž obecní kronikář Jan Dufka v roce 1947 konstatoval, že „fašisté v Hluku neprojevovali činnost, jež by stála za zmínku“, *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 37.

11) Více MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 62–65; srov. RYCHLÍK, Jan: *Hnutí za připojení Slovácka ke Slovensku v letech 1938–1941*. Slovácko 33–34, 1991–1992, s. 81–82, k Hluku zvláště s. 63. Obecně byla řadou obcí deklarována nedělitelnost Moravy a příslušnost Moravských Slováků mezi „moravské kmeny“, jež byla *Pamětním spísem* prezentována také předsedovi vlády Rudolfovi Beranovi a ministru vnitra pomnichovského Česko-Slovenska Otakaru Fisherovi. Naproti tomu slovenští nacionalisté chápali Moravské Slováky jednoduše jako slovenskou menšinu na Moravě, TAMTĚŽ, s. 76.

12) RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 75.

13) TAMTĚŽ, s. 78. Zdrojem jsou hlášení četnické stanice v Hluku (*Moravský zemský archiv v Brně, fond Zemský úřad Brno*, karton 315).

14) TAMTĚŽ.

15) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 55.

16) TAMTĚŽ, s. 67.

17) TAMTĚŽ, s. 55 a 61; srov. RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 84.

18) RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 80–81. Později měl Vavřinec Mitáček o návštěvě Bratislavy a závěrech zde vedených jednání referovat v hradištském hotelu Grant na setkání separatistů, připravujících demonstraci 30. října 1938, MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 57.

19) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 55–56; srov. RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 81 a 92, pozn. 40.

Obr. 2. Hlucá dechovka byla bohužel tradičním atributem separatistických akcí konce třicátých let 20. století.

byl ustaven Národní výbor Moravského Slovácka v čele s uherskohradištským obchodníkem Ludvíkem Hamšíkem, který plánoval dopoledne 30. října 1938 na manifestaci v Uherském Hradišti vyhlásit připojení Moravského Slovácka ke Slovensku, a odpoledne téhož dne ve Skalici slovenským akceptováním postavit československou vládu před hotovou věc.²⁰ Většina z hlavních organizátorů akce však byla ještě před jejím započítím zatčena, včetně Hlučanů Vavřince Mitáčka a Matěje Sadílka.²¹ Sebevědomí separatistů však přes jejich neúspěch nebylo nalomeno. Matěj Sadílek měl během výslechu četníkům vyhrožovat, že „ta věc není ještě odbytá. Tím, že jste proti nám zakročili, to jste jenom oddálili. Spojení se Slovenskem bude a pak musí všichni Češi odsud pryč...“.²² V hlášení hlucé četnické stanice se přímo uvádí, že „separatistické akce podporují místní fašisté, byli na protizemnářské výstavě v Bratislavě, kde jednali s HG a Machem [Hlinkovy gardy a jejich vůdce Alexandr Mach, poznámka autorů]. Vidí, že ze Slovenska odejdou Židé a Češi, a pokud by se tak stalo i na Slovácku, spatřují v tom příležitost pro sebe.“²³

Slovácká delegace (včetně hlucé kapely) se poté měla rovněž účastnit slavnostního zahájení slovenského sněmu 18. ledna 1939, aby demonstrovala sepětí Slovenska se zahraničními Slováky. Dorazila však pozdě a nakonec vystoupila pouze v Krúžku Moravských Slovákov a bratislavském rozhlasu.²⁴ Při výsleších na četnické stanici později všichni tvrdili, že chtěli zdarma navštívit Bratislavu a vystoupit v rozhlasu (za což měli hudebníci dostat i zaplacení), avšak odmítli souvislost své cesty se separatistickými akcemi.²⁵

20) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 57–61; stov. RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 82–84.

21) RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 92, pozn. 57.

22) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 61. Ludvík Hamšík, jenž měl být 25. října 1938 vyslýchán v Hluku v domě Vavřince Mitáčka, měl rovněž vyhrožovat „že to dá do vídeňského rozhlasu“, RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 92, pozn. 37.

23) RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 81 a 92, pozn. 45.

24) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 67.

25) RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 86 a 93, pozn. 72.

Výraznou (a nebezpečnou) akcí však byla především účast slováckých separatistů 19. února 1939 na zahájení činnosti Spolku Andreje Hlinky ve Vídni, spojeném s plesem tamní slovenské menšiny. Nakonec se sice toho dne konal jen plánovaný ples, jehož se však mělo účastnit na 65 krojovaných osob, jejichž dopravu zajistil hlucký autodopravce František Pospíšek, který jeden z autobusů i sám řídil.²⁶ Četnictvo následně provedlo výslech všech účastníků zájezdu, z nichž většina opět tvrdila, že chtěla jenom využít možnosti zdarma se podívat na ples a se separatistickou akcí nemají nic společného.²⁷ Podle velitele hlucké četnické stanice vrchního strážmistra Svády, který již před akcí informoval uherskohradištský okresní úřad, „je zde mnoho lidí, kteří dobře vědí, co takový zájezd politicky znamená, a ti pak poukazují na to, že zde v Hluku je více dalších osob s věcí sympatizujících, které ale od účasti zdržuje strach před úředním zákrokem“.²⁸

K zahájení činnosti uvedeného Spolku Andreje Hlinky mělo dojít 26. února 1939 a také měla dorazit početná výprava ze Slovácka. Podle hlášení hluckých četníků se dokonce uvažovalo o tom, že do Vídně odjedou i zástupci obecní rady z Hluku, která však nakonec odmítla.²⁹ Úřady nejdříve zvažovaly odebrání pasů potencionálním účastníkům zájezdu, avšak nakonec celou záležitost vyřešily velmi jednoduše, když autodopravci Františku Pospíškovi, který na předchozí akci poskytl své autobusy, pohrozily odebráním koncese na provozování soukromé autobusové linky Uherské Hradiště – Hluk.³⁰ K zájezdu tedy nedošlo.

Legitimitu separatistických snah Národního výboru (respektive zástupné Moravsko-slovenské společnosti), v němž se v této době již značně angažoval Jan Úprka, syn slavného malíře Jožy Úprky, pak částečně zpochybnilo publikování umělcova prohlášení z 10. dubna 1939, který se od spojení s těmito akcemi (i aktivitami svého syna) distancoval, byť toto vyjádření (jeho obsah, styl i okolnosti) není zcela přesvědčivé.³¹

V roce 1939 prováděly četnické stanice průzkum, jehož výsledky měly potvrdit, že většina obyvatelstva myšlenku oddělení odmítá.³² Zemský úřad v Brně ubezpečoval česko-slovenské ministerstvo vnitra o skutečnosti, že separatistické hnutí je omezeno už prakticky jen na Hluk a úřady je mají plně pod kontrolou.³³

Paradoxně však až vyhlášení Slovenského štátu 14. března 1939, následný vstup německých vojsk do českých zemí o den později a vznik Protektorátu Čechy a Morava, zabránily další eskalaci separatistických snah (a jejich možnému úspěchu). Okupace republiky přinesla konec

26) TAMTÉŽ, s. 87 a 93, pozn. 76.

27) TAMTÉŽ, s. 86 a 93, pozn. 72.

28) TAMTÉŽ, s. 86–87 a 93, pozn. 73. Odkazuje také na skutečnost, že „také vídeňský rozhlas se o Hluk zajímá“.

29) TAMTÉŽ, s. 93, pozn. 76.

30) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 70; srov. RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 87 a 93, pozn. 76.

31) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 72–74; srov. RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 88–89. Stran přesvědčivosti vystoupení Jožy Úprky historik František Mezihorák upozorňuje na skutečnost, že Joža Úprka „až do této chvíle proti extremistům nikdy nevystoupil, přestože mu nemohlo být neznámo, jak se s jeho autoritou soustavně operuje“, MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 73 a 74, kde dodává, že Úprka skutečně svými názory dával luďácké propagandě možnost využívat svého jména a uvedené prohlášení iniciovala jeho dcera Božena (jež je podepsala) a inspektor Jan Andrys, tajemník Svazu výtvarných umělců moravských (jenž je zaznamenal), kteří Úprku navštívili v brněnském sanatoriu dr. Navrátila, kde dlouhodobě nemocný umělec pobýval. Nejasnosti provávající vznik této zprávy (a její forma) zvyšují pochybnosti, zda vzešla skutečně z umělcovy spontánní vůle.

32) RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 90 a 93, pozn.

33) TAMTÉŽ, s. 94, pozn. 99.

realnosti odtržení Moravského Slovácka (případně dalších přiléhajících částí Moravy) a jejich připojení ke Slovensku. Německá okupační moc byla k požadavkům Slovenského štátu značně rezervovaná, na většinu jeho memorand nepovažovala za nutné ani reagovat.³⁴ Vzniklý protektorát pak z pohledu mezinárodního práva nepředstavoval samostatný subjekt, nýbrž nedílnou součást Německé říše.³⁵ Další pokusy separatistů o odtržení části protektorátu tak mohly být z hlediska německých zákonů vykládány jako velezrada a většina separatistů se také zpočátku dostala po dozor německé bezpečnostní služby SD (Sicherheitsdienst).³⁶ Rychlé odvržení radikálně separatistických myšlenek a přechod na pozice moravského regionalismu však většině dřívějších exponentů separatistického hnutí přinesl snadné začlenění do proněmeckých protektorátních kolaboračních struktur.³⁷

Po posledním pokusu Národního výboru Moravského Slovácka z 16. března 1939, kdy se jeho jménem Jan Úprka, Josef Vávra a Jan Ryba obrátili (avšak bez odezvy) s žádostí o připojení Moravského Slovácka ke Slovensku přímo na Hitlera, tento orgán zaniká.³⁸ Již 29. června 1939 však vzniká v Uherském Hradišti jeho následnická organizace Národopisná Morava (dále NM).³⁹ Ta si do svého programu dala ambiciózní program učinit ze Slovácka evropské folklórní a turistické centrum, přičemž sebe sama chápala jako celomoravskou organizaci „všech Moravských Slováků, Valachů a Hanáků“, ačkoliv její působnost nepřesáhla teritorium vlastního Slovácka a části Valašska.⁴⁰ Stanovy NM v § 2 praví, že „účelem spolku ... jest systematická péče o lidovou kulturu a hospodářství Moravy. Účelu tohoto míní spolek dosáhnouti pořádáním přednášek, kursů, anket, porad, výstav, zřizováním muzeí, pořádáním národopisných slavností, vydáváním publikací, bezplatným obstaráváním nákupu potřeb k pořizování krojů, výšivek a jiných potřeb majících vztah k lidové kultuře, dále organizováním hromadného prodeje předmětů lidové kultury“.⁴¹ Působení NM mělo jednoznačně pozitivní i negativní stránky. Jak konstatovali historikové Josef Bartoš a Miloš Trapl: „Pozitivním výsledkem bylo ... upořádání několika akcí, zakládání národopisných kroužků a referentů v místech a okresech, založení Svazu lidových umělců Slovácka a zřízení tzv. školy lidového umění v Uherském Hradišti. Na druhé straně ovšem šlo i o vytváření falešného obrazu o režimu a alibi pro nacistické i protektorátní představitele, jako byla účast krojované delegace na pohřbu R. Heydricha v Praze a na smuteční tryzně na místě tradičních poutí u sv. Antonínky 28. června 1942, které se účastnil také E. Moravec, a při návštěvě K. H. Franka na Slovácku v roce 1943.“⁴²

34) Více RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 89–90.

35) BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Praha 1999, s. 48–50.

36) TAMTÉŽ, s. 131. Zpráva pražského SD z května 1940 měla konstatovat, že moravské autonomistické tendence byly relativně silné pouze na Slovácku, přičemž „přechodně“ v létě 1939 existovaly „dokonce plány, jejichž cílem bylo těsnější přičlenění ke Slovensku“.

37) RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 89.

38) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 73; srov.

RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 88–89.

39) KOCÁBOVÁ, Soňa: *Národopisná Morava*. Slovácko 38, 1996, s. 213.

40) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 76; srov.

KOCÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 213–214.

41) KOCÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 213.

42) BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Svobodný stát a okupace. Dějiny Moravy*. Sv. 4. Brno 2004, s. 232.

Obr. 3. Delegace Moravských Slováků u zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha (druhý zleva) a K. H. Franka v prosinci 1941.

Značnou pověst si bohužel získala opět hlucká odbočka NM, která již v roce 1940 uspořádala „hodové zvyky“, přičemž výtěžek této akce měl být věnován částečně na německý Červený kříž.⁴³ Tato pobočka se dokonce obrátila na místní organizaci Národně socialistické německé dělnické strany (NSDAP) v Uherském Hradišti o dobrozdání, že se jedná o proněmeckou organizaci (*deutschfreundlich*), na jejíž akce jsou vždy zváni němečtí hosté.⁴⁴

NM měla ve svém čele předsednictvo sestávající z předsedy, dvou místopředsedů, pokladníka a jednatele.⁴⁵ Prvním předsedou NM se stal hlucký učitel a žák Jožy Úprky Dominik Černý, jenž se však již od 12. září 1939 aktivně účastnil odboje v rámci organizace Obrana národa (dále ON).⁴⁶ Teprve po jeho zatčení v době tzv. heydrichiády 12. června 1942 jej v čele NM nahradil Jan Úprka. Pokladníkem NM byl od jejího založení (až do konce války) Vavřinec Mitáček.⁴⁷ Později v lednu 1944 zastihujeme jako jednoho z revizorů NM rovněž Františka Pospíška.⁴⁸

Obzvláště osoba Vavřince Mitáčka je velmi rozporuplnou postavou protektorátní historie Hluku. V letech 1926–1939 byl členem NOF, od počátku se zapojil do separatistického hnutí a posléze struktur NM.⁴⁹ Historik František Mezihorák jej řadí mezi „protekční německé děti“ odpovědné za negativní protinárodní působení NM.⁵⁰ Je skutečností, že 5. prosince 1941 byl členem delegace Moravských Slováků k zastupujícímu říšskému protektoru Reinhardu Heydrichovi,

43) RYCHLÍK, J.: *Hnutí za připojení Slovácka*, s. 89 a 94, pozn. 93.

44) TAMTÉŽ, s. 94, pozn. 93. MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 89 přímo píše, že „pověstní byli v tomto směru organizátoři v Hluku“.

45) K orgánům NM více MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 76–77; srov. KOCÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 213–214.

46) KOCÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 214. K jeho zatčení MZM HO, inv. č. S 8804, *Zpráva SPB Hluk o odboji pro dokumentační komisi OV SPB v Uherském Hradišti z r. 1963*.

47) KOCÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 214; MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 77.

48) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 78.

49) KOCÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 218.

50) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 80.

Obr. 4. Dvanáctičlenná delegace Moravských Slováků z Hluku, Kunovic, Dolního Němčí a Blatnice při pohřebním ceremoniálu zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha v Praze dne 7. června 1942.

jemuž dokonce předal slováckou keramiku.⁵¹ Později byl rovněž členem asi dvanáctičlenné delegace (z Kunovic, Dolního Němčí, Hluku a Blatnice), jež se po atentátu na Heydricha účastnila pohřebního ceremoniálu.⁵² Záběr „hajlujících“ šohajů v krojích byl zařazen i do dobového Kinožurnálu a „patří mezi ty neobyčejně trapné a ponižující ilustrace protektorátní atmosféry“.⁵³ Tuto delegaci organizoval zlínský Oberlandrat⁵⁴ v čele s vrchním zemským radou dr. Wilhelmem Bayerlem, který ostatně měl být častým hostem krojovaných slavností na počest německých činitelů pořádaných pod hlavičkou NM v Hluku právě Vavřincem Mitáčkem.⁵⁵

Výraznou akcí byla manifestace slováckého lidu u sv. Antoníčka 30. června 1942, kterou historik František Mezihorák označil za vrchol „marasmu národopisných kolaborantů i smutným dokladem masového strachu“.⁵⁶ Pod nátlakem protektorátních úřadů a Kuratoria pro výchovu mládeže se u sv. Antoníčka sešlo na 40 000 lidí, kteří zde za přítomnosti řady představitelů okupační moci a domácí kolaborační vlády v čele v ministrem školství a národní osvěty Emanuelem Moravcem vyslechli řadu štvavých projevů odsuzujících atentát na Reinharda Heydricha, hanobících první československou republiku a prezidenta dr. Edvarda Beneše.⁵⁷ Shromáždění pak bylo zakončeno opět nacistickým pozdravem zdviženou pravicí.

V roce 1943 Vavřinec Mitáček organizoval po Slovácku cestu státního ministra pro Čechy a Moravu Karla Hermanna Franka, kte-

51) TAMTÉŽ, s. 91.

52) TAMTÉŽ.

53) TAMTÉŽ.

54) Úřad Oberlandratu měl dvojí funkci, jednak ve svém obvodu kontroloval vždy několik okresních úřadů a dohlížel na české úřady, instituce a organizace, rovněž bezprostředně spravoval záležitosti německého obyvatelstva v protektorátu. Původně jich bylo na Moravě zřízeno sedm, ale postupem pronikání německých a nacistických exponentů do nižších úřadů (okresních a dalších) byl jejich počet snižován: již v polovině roku 1940 zanikají Oberlandraty v Prostějově a Kroměříži, později v polovině roku 1942 také v Olomouci a Zlíně. Dále existovaly pouze v Brně, Moravské Ostravě a Jihlavě, BARTOŠ, J. – TRAPL, M.: *Dějiny Moravy 4*, s. 186–187.

55) KOCÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 217. O účasti německých funkcionářů na akcích v Hluku se zmiňuje rovněž obecní kronikář Jan Dufka, SOKA UH, *Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 37.

56) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 91–92.

57) TAMTÉŽ, s. 92; srov. KOCÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 217.

Obr. 5. Protektorátní ministr školství a národní osvěty Emanuel Moravec (uprostřed v bílém plášti a klobouku) na manifestaci u Sv. Antoníčka dne 30. června 1942. V kroji první zleva Vavřínek Mitáček z Hluká.

58) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 86. O skutečnosti, že byl V. Mitáček osobním přítelem R. Heydricha a K. H. Franka panují oprávněné pochyby, o jeho privilegovaném postavení však nemůže být sporu, KOČÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 218–218, 221, pozn. 31.

59) KOČÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 218; MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 92. V roce 1944 se pak měl stát pověřencem zmíněného Svazu pro kulturní otázky venkova. V rodinné kronice Jana Dřínka se pak píše, že při návštěvě K. H. Franka v roce 1944 mu měl „věnovat demižonek dobré hlucké slivovice“, *Soukromý archiv rodiny Borýsků, Kronika Jana Dřínka*. 2. díl. Netištěný rukopis, s. 617.

60) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 88 a 94.

61) KOČÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 217; MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 95.

rý držel nad NM ochrannou ruku.⁵⁸ V tomto roce se také stal členem výboru Svazu zemědělství a lesnictví pro Čechy a Moravu, přičemž se v červnu 1943 účastnil rolnické delegace (podle Františka Mezihoráka ji dokonce vedl) ke K. H. Frankovi u příležitosti čtvrtého výročí protektorátu.⁵⁹ Smutným faktem zůstává, že neváhal ani ujmout se úřadu „treuhändera“ (tedy správce židovského majetku, úřadu často svěřovaného národopisným funkcionářům) v konfiskovaném mlýně v Hradčovicích, jehož majitel byl popraven.⁶⁰

Vrcholem působení Vavřince Mitáčka v NM však nejspíše byl utopistický návrh z let 1944–1945 na zřízení, postavení a osídlení vzorové obce Slovač, jež měla mít „typické znaky regionu“, například kostel se slováckými ornamenty, slovácké divadlo (hrající pouze repertoár se slováckými či moravskými náměty), muzeum, knihovnu a měla ležet blízko lázní Luhačovice (mezi Polichnem a Újezdcem u Luhačovic).⁶¹ Samotný Hluk se ostatně měl již v roce 1940 stát vzorovou národopisnou obcí (společně s devatenácti dalšími, v první fázi

Obr. 6. Hlučané cestou ke sv. Antoníčku, asi čtyřicátá léta 20. století.

Obr. 7. Karl Hermann Frank (sedící třetí zleva) při návštěvě Slovácka v roce 1943, po jeho levici Vavřinec Mitáček, osmý stojící zleva zlínský Oberlandrat dr. Wilhelm Bayerl.

s Blatnicí, Hroznovou Lhotou, Mistřínem, Nivnicí, Ostrožskou Lhotou a Vlčnovem), což se však nakonec nerealizovalo.⁶² Výstavba zmíněné obce Slovač měla být realizována do roku 1950. Za tímto účelem bylo v roce 1944 zřízeno i slovácké družstvo Dolina, společnost s ručením omezeným, sídlící v Uherském Brodě, v jehož představenstvu zasedl opět rovněž Vavřinec Mitáček.⁶³ Nutno však říci, že existence tohoto družstva měla pro život Hluku rovněž pozitivní stránky, o nichž se ještě zmíníme.

Je však taktéž pravděpodobné, že svým postavením se Vavřinec Mitáček zasloužil rovněž o nesporný fakt, že Hluk unikl přílišné pozornosti německého represivního aparátu, tedy zvláště pověstného

62) TAMTĚŽ, s. 95. Předsedu protektorátní vlády Aloise Eliáše měl navštívit Jan Úprka v doprovodu starostů dotčených obcí, zástupci vlády pak měli v roce 1940 provádět v místech šetření za účelem vypracování plánů na hospodářské, sociální, bytové a hygienické kroky. Zajímavostí je, že se počítalo s výrazným scelováním pozemků na družstevním základě.

63) MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, s. 95–96.

64) O zatýkání v Hluku a prohlídce Penkova statku viz níže; k oběma požárům *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluku, díl 2*, s. 23 a 31. K požárem došlo na horním konci: v roce 1941 v domech Jana Dufky (č. p. 867), Jana Pospíška a Matouše Prajzi (č. p. 663), v roce 1944 pak ve dvou sousedních domech Josefa Podlase (č. p. 475) a Václava Píšťka (č. p. 468). DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 56 uvádí, že nejdříve v říjnu 1944 vyhořel Jan Vodárek (č. p. 187). Týden poté mělo dojít k požáru v domech Josefa Podlase a Václava Píšťka.

65) KOCÁBOVÁ, S.: *Národopisná Morava*, s. 219 a 221, pozn. 35. Mimořádný lidový soud v roce 1946 odsoudil Vavřince Mitáčka k 18 měsícům těžkého žaláře. Trest nastoupil 25. září 1946, TAMTĚŽ, s. 219 a 221, pozn. 32.

66) JANČÁŘ, J.: *Hluk*, s. 115; *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 16. Po válce byl MLS odsouzen k pěti měsícům vězení a veřejnému pokárání. Podobně otevřenou sympatií projevoval již pouze hlucký autodopravce Josef Kupec (č. p. 926), jehož v roce 1946 MLS odsoudil k veřejnému pokárání za umístění obrazu Hitlera ve svém autobuse po atentátu na R. Heydricha, MITÁČKOVÁ, Jana: *Nevyhnutelnost kolaborace aneb Pomahací zla v Protektorátu Čechy a Morava v Ni-zozemí. Netištěná diplomová práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Brno 2008*, s. 106–107. K poválečným procesům s hluckými občany *SOKA UH, Okresní národní výbor v Uherském Hradišti (dále ONV UH)*, inv. č. 392, Trestní nalézací komise podle malého retribučního dekretu (osob-ní spisy vyšetřovaných osob) 1946–1948, Spisy k základnímu č. 30, kartony 473–501; inv. č. 391, Spisy k základnímu č. 25 – Národní správa, karton 461, k uváděnému Josefu Kupci fol. 100–103. V materiálech *Okresního úřadu v Uherském Hradišti, úřadu správy z příkazu říše (dále RAV)* jsou rovně materiály dvou případů obyvatel Hluku Josefa Pospíška (č. p. 572) a Juliuse Lausche (lesního správce). Prvně jmenovaný v roce 1943 usiloval o udělení německého občanství, *SOKA UH, Správa z příkazu říše*, inv. č. 16, fol. 164–171 (Josef Pospíšek) a inv. č. 20, fol. 47–49 (Julius Lausch). Vedle rodiny Juliuse Lausche již v Hluku žila z příslušníků německé národnosti pouze Marie Telecká, *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 37.

67) Problém nezaměstnanosti byl umocněn skutečností, že na podzim 1938 bylo ze zabraných pohraničních území „vyhnáno“ více než 150 000 československých občanů, další následovali v následujících měsících ze Slovenska a z Pod-karpatské Rusi, GEBHART, Jan: *Limity a možnosti protektorátního života*. In: Jiří Mitáček, Libor Vykoupil a kolektiv: *Morava v boji proti fašismu*. Brno 2008, s. 58.

68) TAMTĚŽ, s. 58–59. Ani pracovní podmínky nebyly zdaleka tak růžové, jak je původně líčili. Přesto k 15. dubnu 1939 zaznamenali okupanti příliv téměř 30 000 protektorátních občanů, směřujících za prací do Německa. Jestliže se v březnu 1939 oficiálně odhadoval počet nezaměstnaných v protektorátu číslem 92 975, pak v červnu 1939 klesl na 16 912.

gestapa. Mimo konkrétní návštěvy při zatýkání odbojově činných osob a prohlídky Penkova statku v době příchodu parašutistů skupiny CARBON, máme jejich přítomnost v Hluku potvrzenou pouze při vyšetřování dvou velkých požárů v letech 1941 a 1944.⁶⁴ Mitáčkův vyšetřovací spis u Mimořádného lidového soudu (dále MLS) rovněž obsahuje například také dobrozdání učitele L. Poláka, jehož měl v září 1944 vyreklamovat z totálního nasazení.⁶⁵

Protektorátní realita a každodennost válečného Hluku

O náladě mezi obyvatelstvem po 15. březnu 1939 vypovídá skutečnost, že když pekař František Lukáš 20. dubna 1939 vyvěsil na důkaz sympatií k okupantům německou vlajku, Hlučané začali jeho obchod bojkotovat. Svou živnost nakonec zavřel a odjel za prací do říše.⁶⁶

Právě značná poptávka po pracovní síle v Německu byla důležitým momentem, která v následujících letech daleko výrazněji ovlivňovala život nejenom Hluku. Odvody německých mužů do armády vytvářely značný nedostatek pracovních míst, které německé hospodářství, intenzivně přecházející na válečnou výrobu, potřebovalo vyplnit. Již před 15. březnem 1939 docházelo k dobrovolnému náboru pracovních sil do Německa. Náboroví agenti slibovali výhodné pracovní podmínky a vysoké výdělky. Jejich úsilí se zpočátku setkalo s ohlasem především v řadách nezaměstnaných dělníků.⁶⁷ Německo na jaře roku 1939 potřebovalo na dva milióny dělníků. Proto také diplomatickou cestou činilo na vládu Česko-Slovenska nátlak, aby zajistila říši pracovní síly pro zemědělství, kovoprůmysl a stavebnictví. V lednu 1939 bylo dosaženo rámcové dohody a po 15. březnu se náborová akce rozběhla naplno. Zpočátku lákaly především sliby vysokých mezd. Situaci nahrával rovněž oktrojovaný kurs říšské marky ke koruně 1:10. Mzdové sazby pak byly v říši o 30–50 % vyšší (ovšem životní náklady byly na říšském území rovněž vyšší, a to dokonce až o 50 %).⁶⁸

Masivní náborová kampaň a přísliby vysoké hodinové mzdy zlákaly mnohé i v Hluku. Více než 400 Hlučanů tak odjelo převážně do Rakouska, kde byla hodinová mzda 12 K (plus 15 K odlučného dne). Špatné pracovní podmínky (společně s propadem hodnoty měny v úvodních letech války) však přivedl řadu lidí zpět domů a okupační moc musela přistoupit k násilnému náboru nových pracovníků do říše. K tomu bylo využito také uzavření českých vysokých škol.

V Hluku se to týkalo dvaceti chlapců a pěti děvčat.⁶⁹ Znatelný pokles zájmu o práci v říši se projevil již v létě 1939, podzimní vypuknutí války však definitivně vystupňovalo tlak přinutit další protektorátní obyvatele k odchodu do Německa (a především vzala za své původní „dobrovolnost“).⁷⁰

Rovněž nároky na domácí hospodářství byly značné. Aby se pokrýl výpadek pracovních sil, vzniklý nasazením obyvatel protektorátu na práci do říše, vyšlo vládní nařízení č. 46/1941 Sb., na jehož základě byli lidé prikazováni na práci na území protektorátu.⁷¹ V jeho první části se psalo: „*K provedení neodkladných prací mimořádně státně politické nebo hospodářské záležitosti mohou být přikázáni práce schopní obyvatelé protektorátu ve věku od 18 do 50 let. Pracemi v tomto smyslu jsou práce, jež slouží obraně země, zajištění výživy, výrobě spotřebních statků, hospodářskému využití země, zdokonalení dopravních poměrů, jakož i zdolání stavu nouze a přírodních katastrof.*“⁷² Nucený odliv lidí do Německa pokračoval v dalších letech. Druhá vlna následovala v letech 1941–1942, kdy již okupační moc byla nucena řešit i řadu případů útěků a vyhýbání se nucené práci. Na podzim roku 1942 začalo povolávání celých ročníků mládeže. Pro další, třetí období pak bylo typické vystupňování všech forem mobilizace pracovních sil v tzv. totálním válečném úsilí, jež mělo přispět k odvrácení porážky a zkázy hitlerovského Německa.⁷³ Od roku 1943 započala pracovní politika okupační správy citelně zasahovat také dosud spíše pardonované zemědělství a venkov.⁷⁴ Tato politika se dotýkala i Hluku. Kronikář Josef Dufka píše, že „*letos [1944, poznámka autorů] je nařízena mobilizace mužů do 60 a žen do 50 let na práce do Říše ... Zatím berou všechny, kdo nemá víc jak 10 měřic pole anebo kde je víc lidí v domě na práci. Z Hluku sebrali hodně lidí.*“⁷⁵ Někteří se již domů nevrátili.⁷⁶ Tlak na přesun lidí do válečné výroby pak měl i Hluku za důsledek rovněž zánik řady živností.⁷⁷

Stav hospodářství donutil protektorátní vládu v závěru roku zavést od 1. října 1939 lístkový systém na potraviny a máslo, od 1. listopadu 1939 pak na šaty a uhlí, rovněž zvláštní poukázky na boty a později také na tabák a brambory. Od 1. ledna 1940 museli hospodáři odvádět podle předpisů všechno mléko, přičemž si mohli ponechat jen určené množství pro členy rodiny.⁷⁸ Přídělový systém se v důsledku nakonec týkal másla, jedlých tuků, cukru, masa a masných výrobků, mléka, kávy, čaje a kávových náhražek, mouky, chleba a pečiva. Lístky, opravňující k odběru potravin, se skládaly z kmenového listu a ústřížků, jež platily jen ve spojení s kmenovým listem a vydávaly je

69) JANČÁŘ, J.: *Hluk*, s. 115–116; *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 60, hovoří o 450 Hlučanech, kteří odešli pracovat do Říše (z toho 168 ženatých), zhoršující se pracovní podmínky a hrozba náletů většinu z nich přivedlo zpět domů, ke konci války mělo v Německu pracovat již jen 50 hluckých občanů.

70) GEBHART, J.: *Limity a možnosti*, s. 58–59.

71) *Sbírka zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava*. Ročník 1941. Praha 1941, s. 111. Vládní nařízení ze dne 23. ledna 1941 o opatřeních k řízení práce.

72) Už v prosinci 1942 nuceně zaměstnávaly protektorátní podniky 105 619 pracovníků a v průběhu roku 1943 přibýly další 165 864 osoby prikázané do zaměstnání, z nichž necelá polovina putovala na pomocné práce a zbytek hlavně do zemědělství nebo lesnictví. Nejvíce se rozrostla kategorie dělníků ve zbrojním průmyslu a všechny druhy nádenického dělnictva, GEBHART, J.: *Limity a možnosti*, s. 59–60.

73) TAMTÉŽ, s. 60–62. Počet Čechů vysílaných na práci do Německa neustále vzrůstal: v roce 1941 to bylo 191 704 osob, začátkem roku 1944 již 401 763 osob. Do této sumy pak ještě nejsou započítány desetitisíce vězňů z koncentračních táborů a osoby povolávané na zákopové práce.

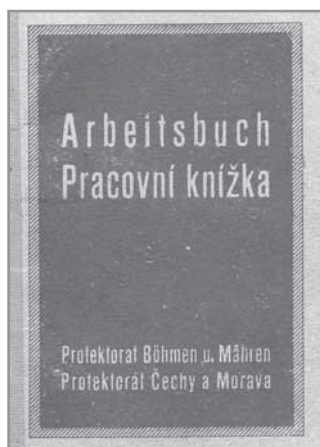
74) TAMTÉŽ, s. 61. Přesto i zde v údobí od června 1942 do června 1943 ubylo téměř 70 000 pracovníků.

75) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 51.

76) Materiály hlucké KSČ uvádějí tři zabití při bombardování (Šimona Dufku v Regenu v roce 1944 a Věru Němcovou, zabitou v Sivicích u Brna v dubnu 1945), *AM Hluk, Významné události v Hluku v letech 1938–1945* (Z archivních materiálů hlucké komunistické strany), netištěný rukopis. Rodinná kronika Jana Dřínka však přináší celkem třináct jmen osob zahynulých při bombardování v Německu (Šimon Dufka, František Dufka, František Kočí, Josef Šimčík, Karel Janoušek, Josef Grossert, Antonín Štípčák, Věra Němcová, Anežka Bachanová, František Haniček, Tomáš Šimčík, Antonín Poláček a Tomáš Šťastný), *Soukromý archiv rodiny Borjůků, Kronika Jana Dřínka*. 2. díl. Netištěný rukopis, s. 836.

77) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 48 (hovoří o uzavření cihelny a dolního mlýna v roce 1942); *AM Hluk, Významné události v Hluku v letech 1938–1945* (Z archivních materiálů hlucké komunistické strany), netištěný rukopis, a *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 27, vyjmenovávají drobné živnosti v Hluku zániklé v roce 1943 (Antonín Vaněk, krejčovství, František Soška, stolařství, Jan Šimčík, řeznictví, Anna Žandovská, Veronika Koláčková, František Pospíšek a Tomáš Lukůvka, všichni obchod s drůbeží, vejci a máslem, dále František a Karel Šilincovi, obchod s koňmi, Jan Jiříčka a František Blaha, oba obchod s dobytčím, Antonín Svadbík a Jan Štěrba, cihelna; poslední jmenovaný je pouze v materiálech hlucké KSČ).

78) JANČÁŘ, J.: *Hluk*, s. 116; DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 54–46; *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 20 a 17, kde se dočteme rovněž, že pro usnadnění řádných porážek dobytka se obecní zastupitelstvo usneslo 31. prosince 1939, že postaví z obecních prostředků obecní jatka.

Obr. 8. Protektorátní pracovní knížka.

Obr. 9. Šimčíkovo pekařství naproti dolní hospody, srpen 1942.

Die Abschnitte auf der linken Seite mit dem Ausdruck „Gleich“ gelten auch für Fleischwaren.
Ústřížky na levé straně s tiskem „maso“ platí také na masné výrobky.

1	Gleich — maso 27. XI.-3. XII.	2	Gleich — maso 27. XI.-3. XII.
3	Gleich — maso 27. XI.-3. XII.	4	Gleich — maso 27. XI.-3. XII.
5	Gleich — maso 4. XII.-10. XII.	6	Gleich — maso 4. XII.-10. XII.
7	Gleich — maso 4. XII.-10. XII.	8	Gleich — maso 4. XII.-10. XII.
9	Gleich — maso 11. XII.-17. XII.	10	Gleich — maso 11. XII.-17. XII.
11	Gleich — maso 11. XII.-17. XII.	12	Gleich — maso 11. XII.-17. XII.
13	Gleich — maso 18. XII.-24. XII.	14	Gleich — maso 18. XII.-24. XII.
15	Gleich — maso 18. XII.-24. XII.	16	Gleich — maso 18. XII.-24. XII.

III Gültig vom 27. XI. bis 24. XII. 1939 Platí od 27. XI. do 24. XII. 1939

Fleischkarte
Lístek na maso

Böhmen und Mähren Čechy a Morava

Name *Růžena Hyšová*
Jméno

Wohnort *Brno*
Bydliště

Straße *Vondráčkova 15*
Ulice

Ohne Namensseintragung ungültig.
Bez vepsání jména neplatné.

Nicht übertragbar! Sorgfältig aufbewahren!
Nepřenositelné! Pečlivě uschovávat!

Runde - zákazník
Nr. *15*
čís.

III Gültig vom 27. XI. bis 24. XII. 1939 Platí od 27. XI. do 24. XII. 1939

Fett-Karte
Lístek na tuky

Böhmen und Mähren Čechy a Morava

Name *Růžena Hyšová*
Jméno

Wohnort *Brno*
Bydliště

Straße *Vondráčkova 15*
Ulice

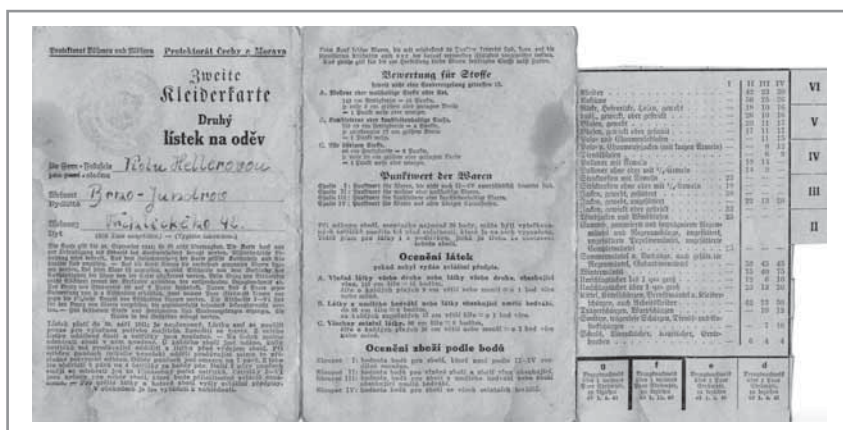
Ohne Namensseintragung ungültig.
Bez vepsání jména neplatné.

Nicht übertragbar! Sorgfältig aufbewahren!
Nepřenositelné! Pečlivě uschovávat!

Butter oder sonstige Speisefette a	1 1939 27. XI.-3. XII.	1	Speisefette aller Art
Máslo nebo jiné jedlé tuky	2 4. XII.-10. XII.	2	c
Runde-Zakazník Nr. <i>15</i> čís.	3 11. XII.-17. XII.	3	Jedlé tuky všeho druhu
Schwarzerdöl oder Speck oder sonstige Speisefette b	4 18. XII.-24. XII.	4	Runde-Zakazník Nr. <i>15</i> čís.
Vepřové sádlo nebo slanine nebo jiné jedlé tuky	1 1939 27. XI.-3. XII.	1	
	2 4. XII.-10. XII.	2	
	3 11. XII.-17. XII.	3	
	4 18. XII.-24. XII.	4	

Obr. 10 a, b. Protektorátní lístky na maso a tuky.

Obr. 11 a, b. Protektorátní oděvní lístky a lístky na tabák, tzv. tabačenko.

okresní a obecní úřady.⁷⁹ Zemědělci samozásobitelé navíc často dostávali lístky pouze na výrobky, které sami nevyráběli, případně na dobu, kdy již s vlastními výrobky nevystačili.⁸⁰ Nejhuře dopadali milovníci kávy, která se od 1. dubna 1940 vůbec nesměla prodávat, stejně jako kakao a čistá čokoláda.⁸¹

Jaké tedy byly úřední o týdenní přiděly chleba, mouky, masa, tuků a mléka? Běžný spotřebitel mohl odebrat 2 900 g chleba, případně místo 1 200 g chleba 900 g mouky. Dále měl každý nárok na půl kila masa nebo masných výrobků, 210 g jedlých tuků a denně mohl obdržet čtvrt litru mléka. Těžce pracující a velmi těžce pracující pak mohli dokonce odebrat týdně dávky zhruba o 50 až 100 % větší. Každý, kdo chtěl odebrat stanovené dávky potravin, musel jednotlivým obchodníkům odevzdat závazný objednávací lístek čtyři týdny dopředu. V takovém případě objednané zboží na své lístky skutečně obdržel.⁸²

Přiděly se dále v průběhu války snižovaly: od roku 1939 měl běžný občan protektorátu ve věku nad 14 let, kdy již nebyl považován za dítě, měsíčně nárok na 2 kg masa, 840 g tuku, 8 kg chleba, 150 g krup, 3,60 kg mouky, 1,60 kg cukru, 5 g čaje, 160 g kávoviny, 200 g luštěnin, 200 g cukrovinek, 700 g marmelády, šestnáct vajec, 125 g umělého medu, 600 g žitné kávy a _ litru mléka denně. V roce 1944 tvořil měsíční přiděl dospělého občana již jen: 1 kg masa (Němci měli nárok na 4,30 kg), 160 g sádla, 70 g másla, 480 g margarínu, 9,70 kg chleba, pečiva a mouky, čtyři vejce, 1,20 kg cukru, 6 kg brambor a 1,75 litru mléka (odstředěného a měsíčně!).

Historik Jan Gebhart situaci v protektorátu označil následovně: *„Důsledkem zavedení přidělového hospodářství byl vznik tzv. černého trhu. Dobový lidový vtíp charakterizuje potravinové lístky jako prostředek pro případ, kdyby selhal černý trh. Narůstající nedostatek potravin a ostatního spotřebního zboží, přidělovaného prostřednictvím lístkového systému, nutil takřka všechny skupiny obyvatelstva doplňovat nedostatečné přiděly ve větší či menší míře nákupem zboží na černém trhu, ovšem za mnohonásobně vyšší ceny. Jako celek se na černém trhu podílela česká a moravská vesnice. Především proto, že nedostatek průmyslového a spotřebního zboží přiměl sedláka a rolníka, aby platil za to, co spotřeboval pro své hospodářství, sebe a rodinu nikoli penězi ale potravinami.“*⁸³

Na venkově pak byly specifickým fenoménem doprovázejícím černý obchod černé porážky. Situace se postupem válečných let neustále zhoršovala, a to navzdory skutečnosti, že se jednalo o přestupek, jenž byl tvrdě postihován. Josef Dufka o situaci v Hluku napsal,

79) GEBHART, J.: *Limity a možnosti*, s. 63. Týdenní spotřební dávky rozlišovaly tři kategorie obyvatelstva: obyčejného spotřebitele, těžce pracující a velmi těžce pracující. Zvláštní, nižší přiděly byly určeny pro děti do šesti let a pro děti od šesti do deseti let.

80) TAMTÉŽ, s. 63.

81) TAMTÉŽ.

82) GEBHART, J.: *Limity a možnosti*, s. 63–64; srov. BARTOŠ, J. – TRAPL, M.: *Dějiny Moravy 4*, s. 223. Některé druhy potravin, jako například tuky, vejce či cukr však nebylo možné sehnat ani na přiděl, koncem roku 1939 se již objevovali obtíže i se zásobováním bramborami, v roce 1940 se zeleninou a ovocem. Omezení zasahovala i majitele hostinců a restaurací, u nichž byl přísně vyměřen výcep piva, jenž v průměru klesl až o 40 %.

83) GEBHART, J.: *Limity a možnosti*, s. 64.

III g 1 Nährmittelfarte Listek na poživatiny	III g 2 Nährmittelfarte Listek na poživatiny	III d 3 Nährmittelfarte Listek na poživatiny	III d 1 Nährmittelfarte Listek na poživatiny
III Gültig vom 27. XI. bis 24. XII. 1939 Nährmittelfarte Listek na poživatiny Böhmen und Mähren Čechy a Morava		III d 4 Nährmittelfarte Listek na poživatiny	III d 2 Nährmittelfarte Listek na poživatiny
Name <i>Adolf Štyr</i> Jméno Bohnort <i>Brno</i> Bydliště Straße <i>Vondrušova 15</i> Ulice		III e 3 Nährmittelfarte Listek na poživatiny	III e 1 Nährmittelfarte Listek na poživatiny
Ohne Namens eingetragen ungültig Bez vepsání jména neplatné. Nicht übertragbar! Sorgfältig aufbewahren! Nepřenositelné! Pečlivě uschovávat!		III e 4 Nährmittelfarte Listek na poživatiny	III e 2 Nährmittelfarte Listek na poživatiny
Zuteilung auf die Einzelabschnitte erfolgt je- weils nach besonderer Befanggabe mit An- gabe der Menge und Gültigkeitsdauer. Množství připadající na jednotlivé ústřizky a doba jejich platnosti budou zvláště ozna- movány.		III f 4 Nährmittelfarte Listek na poživatiny	III f 3 Nährmittelfarte Listek na poživatiny
		III f 2 Nährmittelfarte Listek na poživatiny	III f 1 Nährmittelfarte Listek na poživatiny

Obr. 12. Protektorátní lístek na poživatiny.

že „zboží železné, ocelové a textilní mizí z obchodů stále více. Ted' už také sůl a lihovin už dávno není vůbec. Jen někdy něco piva, které je hodně slabé. také léky jsou špatné jakosti a nejsou ani k dostání. Pa-píru je nedostatek a vůbec všeho. Ceny se však nesmí zvyšovat. Moc lidí dostalo pokutu za to, že neodevzdali všechny předepsané vajíčka. Za jedno nedodané bylo 5 Kč pokuty. V polovině května už není žádných „erteplí“ a nové kdoví kdy budou. Všude mezi lidmi je veliká bída. Za sádlo se platí 200 Kč za kilo. Za 10 kg mouky se dostanou nové boty, které by ani za 500 Kč nekoupil.“⁸⁴ Řada gruntů tak navzdory značným odvodům, nařizovaným okupační mocí dokázala ještě dodávat část svých produktů na černý trh.⁸⁵

Domácí porážka totiž byla možná pouze po splnění všech odvodů. Lze však bez nadsázky říci, že načerno prováděné zabijačky byly běžnou součástí života venkovských usedlostí. Ceny na černém trhu totiž byly skutečně lákavé. Jen pro srovnání kráva dodaná na jatka,

84) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 48–49. Situace v roce 1944 pak byla ještě horší. Josef Dufka píše, že „je velký nedostatek mouky a tuků ... Textilní zboží a boty se už nedostanou koupit ani na lístky.“, TAMTÉŽ, s. 53.

85) Například majitel dvouhektarového gruntu (při čtyřlenné rodině) musel ročně odevzdat 80 kg obilí, 95 kg sena, 960 litrů mléka, 200 kg brambor, 190 vajec, 165 kg hovězího, 70 kg vepřového masa a jednu husu, JANČÁŘ, J.: *Hluk*, s. 116; SOKA UH, *Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 40. Konkrétní případy požadavků okupačních orgánů přináší rovněž DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 46, 48 a 53.

kteřá oficiálně vynesla hospodáři 2 000–3 000 K, měla na černém trhu hodnotu 15 000–30 000 K. Jateční vepř o váze 80 kg, byl vykupován za necelých 800 K, přitom pouhé sele stálo na černém trhu 2 000–4 000 K.⁸⁶ Prodlužování války a úměrně tomu se zvyšující nedostatek všech životních potřeb tento nepoměr samozřejmě jen prohluboval (viz tabulka):

Tabulka rozdílů úředních a „černých“ cen u některých výrobků v Hluku roce 1944:⁸⁷

Produkt	Úřední cena v K	Cena na černém trhu v K
1 kg cukru	8	60–150
1 kg pšeničné mouky	4,80	15–60
1 kg žitné mouky	4	15–40
1 kg másla	34	400–650
1 kg sádla	42	900–1500
1 kg masa	24	150–300
1 kg tabáku	120	1200
1 kg margarínu	16	200
1 kg chleba	4,80	50
1 kg fazole	2,20	6–20
elektromotor	1200	8000
1 cigareta	0,25	25
1 litr slivovice	120	2200

Střípky protektorátního života

Léta okupace nepřinášela jenom teror a nedostatek. V jejich běhu lze nalézt rovněž okamžiky tragikomické i vysloveně sváteční.

Například v době heydrichiády se 29. června 1942 na svém útěku dostal do Hluku jugoslávský válečný zajatec por. Vukajev Krasič, který předtím uprchl ze zajateckého tábora v Teplicích-Šanově v Čechách. V cikánské kolonii na Šefranici chtěl poprosit o nějaké potraviny, což se ukázalo jako nešťastný nápad. Tragikomický případ popisuje hlucká pamětní kniha: *„Vešel do domu, poprosil o jídlo a ptal se na cestu na Slovensko. Jakmile cikáni uslyšeli cizí řeč a viděli neznámého člověka, nabyli domnění, že to je Heydrichův vrah, proto na uprchlíka skočili,*

86) JANČÁŘ, J.: *Hluk*, s. 117; *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 40–41, uvádí mírně odlišná čísla: úřední cenu jateční krávy 2 000–3 500 K, na černém trhu 15 000–35 000, u vepřového se cena na černém trhu pohybovala mezi 1 200–4 000 K. Zvláště prasat se mělo chovat hodně na černě.

87) JANČÁŘ, J.: *Hluk*, s. 117; o ceně všech produktů informuje obecní kronikář Jan Dufka (v zápisech činěných v roce 1947), kde rovněž konstatuje, že „černé ceny dosáhly nejvyšší hladiny v posledním válečném roce a udržely se na výši až do výměny starých platidel, provedené na podzim 1945“, *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 62. Kráva na dodávku mohla stát až 45 000 K, kůň až 50 000 K, oblek z lepší látky s přípravou vyšel na 15 000 K. K cenám životních potřeb v protektorátu podrobně BARTOŠ, J. – TRAPL, M.: *Dějiny Moravy 4*, s. 223; srov. GEBHART, J.: *Limity a možnosti*, s. 64–65, kde věnuje pozornost také postupnému nárůstu cen jednotlivých produktů, mnohde ještě převyšujících ceny doložené v Hluku.

Obr. 13 a, b. Hlučtí hasiči při nácviu protiletecké obrany v roce 1943.

povalili ho na zem a jeden cikán utíkal na četnickou stanici a tam hlásil: *„My dostaneme milion, máme Heydrichova vraha!“* Byli velmi překvapeni, když se jim tito vysmáli. Četníci odvedli uprchlíka na stanici a vyptávali se ho, kdo a odkud je a na jeho stav. Uprchlík naříkal, že je hladný a pravil: *„Myslel jsem, že jsem mezi Slovany, že už se mi podaří přijít domů, a tak jsem se zklamal!“*⁸⁸

Stejně tak jistým zdrojem obecního obveselení byli i hlučtí hasiči. Činnost sboru dobrovolných hasičů za okupace zastavena nebyla, jeho aktivity však podléhaly dozoru okupační správy. Mezi úkoly, které byly hasičům přidělovány patřila rovněž povinnost vykonávat denní a noční hlídky, zúčastňovat se sběru odpadových hmot, železného šrotu, pátrání po partyzánech a utečencích z koncentračních nebo zajateckých táborů apod. Od roku 1943 pak byla povinna obec Hluk stavět noční hlídky o síle čtrnáct mužů (dvanáct občanů a dva hasiči), které musely od 20. hod večerní do 6. hod ranní hlídat v obci, aby nedocházelo k sabotážím. Jak však píše hlucký kronikář Jan Dufka *„hlídky se vesměs nebraly vážně a hlídající parta provedla leckdy svým přátelům a známým povedenou legraci.“*⁸⁹

Nelze rovněž říci, že válka přinesla jenom strádání a úpadek. Dne 1. ledna 1940 například došlo v Hluku k otevření prodejny firmy Baťa (včetně opravny obuvi a pedikúry).⁹⁰ Na začátku válečných let byla taktéž dokončena dlouho chystaná všeobecná elektrifikace obce. Obec přistoupila na dohodu se Západomoravskými elektrárnami, odkoupila její akcie v hodnotě 99 000 K a složila nevratný příspěvek

88) SOKA UH, *Pamětní kniha obce Hluku 2*, s. 25–26. Kronika dále uvádí, že jugoslávský zajatec Vukajev Krasič byl předán krajskému soudu v Uherském Hradišti, ale nakonec se mu podařilo přežít válečné útrapy.

89) SOKA UH, *Pamětní kniha obce Hluku 2*, s. 29 a 38; AM Hluk, *Významné události v Hluku v letech 1938–1945* (Z archivních materiálů hlucké komunistické strany), netištěný rukopis.

90) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 45–46. Již v roce 1938 fy Baťa koupila na náměstí za 30 000 Kč dům od Josefa Nemravy, vedle drogerie Jiřího Horňáka.

Obr. 14. Prodejna fy Baťa na hluckém náměstí.

Obr. 15. Slavnostní instalace faráře Ignáce Černíka v roce 1943.

91) JANČÁŘ, J.: *Hluk*, s. 116; *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluku 2*, s. 23, kromě toho píše, že „tehdy se u nás [rozumějme v Hluku, poznámka autorů] vydělávalo nejvíc dvorů“.

92) *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluku 2*, s. 22–23, 75; srov. DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 52 (píše ovšem, že týdenní výdělek je asi 2 000, i víc, přičemž někteří si vydělávají také pletením, nejspíše z proutí, a malováním). Vedle bohatnutí některých rodin, které posléze modernizovaly své statky, však „přiliv peněz způsobil ... taky úpadek obecní mravnosti, zvláště mezi mladými. V hostincích se hráli hazardní hry, více se pilo“. Uváděné Slovácké družstvo mělo být nápomocno rovněž s organizováním výkupu a prodeje obilí (osiva). Tento výkup (podle dochovaných zpráv) probíhal způsobem, který zlepšoval tíživou situaci (zvláště menších) hluckých gruntů, *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluku 2*, s. 41.

93) *Farní úřad Hluk, Farní kronika*. Sv. 1, s. 116.

94) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 51.

150 K (přičemž občanům byly vráceny jejich dřívější soukromé příspěvky). Řada hluckých domácností (zvláště těch movitějších) tak definitivně vstoupila do epochy elektřiny, zvláště když si mnohé z nich právě v letech válečných pořídily elektromotory, domácí vodárny, napáječky a jiné stroje na elektrický pohon.⁹¹

Nákup těchto často velmi drahých zařízení umožnilo již výše zmíněné družstvo Dolina v Uherském Brodě, jehož prostřednictvím měl Vavřinec Mitáček v Hluku organizovat domácí výrobu dřevěných dlabaných misek, následně někdy malovaných slováckým ornamentem. Cena jedné misky byla 15 K (včetně materiálu), přičemž za osm hodin práce jeden člověk zhotovil asi 10 kusů. Někteří Hlučané pak měli na jejich výrobě pracovat i šestnáct hodin denně. Týdenní výdělek některých výrobců misek mohl činit mezi 5 000 až 7 000 K. Uváděné družstvo Dolina mělo za výrobky hluckých řemeslníků zaplatit na 24 milionů K.⁹²

Nejvýraznější společenskou akcí válečných let v Hluku však byl bezesporu příchod oblíbeného kaplana Ignáce Černíka na místo hluckého faráře v březnu 1943. Jak píše hlucká farní kronika Hlučané „*připravili novému faráři velmi krásné a srdečné uvítání*“.⁹³ Také kronikář Josef Dufka uvádí, že „*Kaplanu Černíkovi 14. března Hlučané uspořádali oslavu, jaké snad v obci nikdy nebylo. Krojový průvod s věnci, bránami a ozdobami, z amplionů znělo vyzvánění...*“.⁹⁴ Jednalo se tedy o značně reflektovanou akci, která právě v nejtěžších válečných letech rozvířila hladinu každodenních starostí všech Hlučanů.

Odboj, perzekuce a osvobození Hluku

Bezesporu prvním padlým Hlučanem v období nacistické okupace se stal 22-tiletý malíř pokojů Cyril Míšek (narozený 13. června 1915 v Hluku), který v říjnu 1937 nastoupil základní vojenskou službu k hraničářskému pluku 4 v Hlučíně. Od listopadu 1938 sloužil v Perečíně na Podkarpatské Rusi v rámci 10. roty III. praporu mukačevského pěšího pluku 36 (v sestavě 12. divize pod velením brig. gen. Olega Svátka). Jako příslušník pohraniční jednotky Stráže obrany státu (dále SOS) bránil demarkační linii před útoky maďarských separatistů. Dne 16. března 1939 byl během bojů s maďarskou armádou v údolí řeky Uhu těžce zraněn (průstřel míchy) a převezen do civilní nemocnice ve Velkém Berezném, odtud pak do polského města Rzeszów. Utrpení smrtelně zraněného vojáka později pokračovalo na území protektorátu v nemocnicích v Moravské Ostravě a v Uherském Hradišti. V beznadějném stavu jej nakonec dopravili do rodného Hluku, kde 23. srpna 1939 zemřel. O dva dny později byl pochován na místním hřbitově.⁹⁵

První odbojová seskupení začala vznikat bezprostředně po příchodu německých okupantů. Již v druhé polovině března 1939 byla založena celostátní vojenská organizace Obrana národa (ON), jejíž hlavní cíle vytýčili na tajných poradách v Praze a Brně její zakladatelé – čs. generalita a vyšší důstojníci: řízení zpravodajské činnosti a protiněmecké propagandy, shromažďování zbraní, sabotáže, organizace ilegálních přechodů hranic, vytváření jednotek pro budoucí protiněmecké povstání apod. V čele pražského hlavního velitelství stál arm. gen. Josef Bílý, jemu podléhala zemská velitelství v Čechách (gen. Hugo Vojta) a na Moravě (gen. Sergěj Ingr, po jeho odchodu do zahraniční armády gen. Bohuslav Všetička). Tyto zemské orgány podchycovaly další vznikající ilegální skupiny, ze kterých poté vznikaly krajské a okresní složky. V čele krajského velitelství ON v Uherském Hradišti stál pplk. Vladimír Štěrba, jemuž podléhalo organizování a řízení vojenského odboje na celém území jihovýchodní Moravy v tehdejších okresech Hodonín, Kyjov, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Vsetín a Zlín. V okrese Uherský Brod se organizace ON utvořila hlavně z členů Sokola a bývalých legionářů. Uherskobrodským velitelem byl por. v z. a sokolský okresní náčelník František Bár. Početnější odbojové skupiny byly v Nivnici (velitel Josef Marek), Bojkovicích (por. Hlobil) nebo ve Strání-Květné (Vilém Götz).⁹⁶

V Hluku se žádná pobočka ON nevytvořila. Jedinou osobou, která byla ve spojení s touto odbojovou organizací, je odborný uči-

95) MAREK, Jindřich: *Hraničářská kalvárie*. Cheb 2004, s. 114–115, dále *ABS Kanice*, Důležité události v obvodě stanice SNB Hluk z období let 1938–1945 a také *SOkA, UH*, inv. č. 403, karton 529, Příhlášky válečných škod – Hluk, Příhláška válečných škod Františka Míška z Hluku č. p. 538 ze dne 22. září 1945.

96) *Moravské zemské muzeum, historické oddělení* (dále *MZM HO*), inv. č. S 6078, PŘIKRYL, Josef: Vojenská odbojová organizace Obrana národa. Příspěvek k počátkům nekomunistického odboje na jihovýchodní Moravě. Strojopis, s. 9.

Obr. 16. Hlucký učitel Dominik Černý, člen Obrany národa z Hluku.

97) MZM H0, inv. č. S 8804, Zpráva SPB Hluk o odboji pro dokumentační komisi OV SPB v Uherském Hradišti z r. 1963.

98) Koncentrační tábor Dora, později Mittelbau-Dora, původně pobočný tábor vznikl v roce 1943 jako zdroj pracovní síly pro podzemní továrnu na výrobu raket V2. Po boku vězňů pracovali v podzemních štolách za nelidských podmínek také stovky Čechů, kteří byli v závěru války nuceně nasazeni v přílehlé pobočce firmy Junkers.

99) MINAŘÍK, Pavel – ŠRÁMEK, Pavel: *Personální přehled mobilizované čs. branné moci v době vyvrcholení mnichovské krize. Historie a vojenství* č. 5/1997, s. 94–130.

100) <http://www.vets.estranky.cz/clanky/vpm-hlavni-mesto-praha/vojenska-pietni-mista-v-praze-6; cit. dne 15. září 2010>.

101) Hlucé obecní zastupitelstvo tak museli opustit čtyři zvolení zástupci KSČ František Mitáček z č. p. 434, Josef Kašpara z č. p. 540, Tomáš Soviš z č. p. 866 a František Říha z č. p. 687. Podle obecní kroniky však k tomu došlo až 27. února 1940, tedy téměř rok po zřízení protektorátu.

„Tato výměna [za nové členy zastupitelstva, poznámka autorů] byla provedena v zájmu postižených v tichosti a nikdo kromě Kašpary Tomáše nebyl německými úřady vyšetřován.“, srov. SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluku 2, s. 21.

102) MZM H0, inv. č. S 8303, Zpráva o 2. odboji Svazu čs. protifašistických bojovníků Hluk z 6. 11. 1959; dále PŘIKRYL, Josef: *KSČ v boji proti nacistickým okupantům na jihovýchodní Moravě (1939–1941)*, 1. část. Jižní Morava 1979, s. 131.

103) AM Hluk, Významné události v Hluku v letech 1938–1945 (Z archivních materiálů hlucké komunistické strany), netištěný rukopis.

tel Dominik Černý (narozen 4. srpna 1903 v Chrlcích), jehož do ní přivedl Antonín Zerzán ze Starého Města. Byl členem jedné z převaděčských sítí, kterou se dostávali dobrovolníci za hranice na Slovensko.⁹⁷ Později působil i v druhé garnituře ON, ale během teroru tzv. heydrichiády byl gestapem 12. června 1942 zatčen. Po skončení vyšetřování byl deportován do koncentračního tábora v Osvětimi, po necelém roce do Buchenwaldu a konce války se dožil v táboře Dora u Nordhausenu.⁹⁸ Do Hluku se vrátil s podlomeným zdravím 8. června 1945.

Do zpravodajské činnosti pražské organizace ON se zapojil plk. MUDr. Jan Konstantin Kessler (narozen 5. listopadu 1892 v Hluku), bývalý příslušník 6. střeleckého pluku „Hanáckého“ čs. legií v Rusku za 1. světové války a v době zářijové mobilizace roku 1938 přednosta zdravotní služby vojenského velitelství „Přemysl“ okrsku Praha.⁹⁹ Po zatčení byl odsouzen k trestu smrti Lidovým soudem (Volksgesichtshof) v Berlíně-Plötzensee a tamtéž 8. dubna 1943 popraven. Po osvobození byl jmenován do hodnosti generála in memoriam a v Praze 6 má na Václavkově ulici 26 pamětní desku.¹⁰⁰

První výraznější odbojovou složku utvořili místní komunisté. Po přijetí mnichovského diktátu vláda druhé republiky nejdříve zastavila činnost komunistické strany (30. října 1938) a poté jí výnosem ministerstva vnitra z 27. prosince 1938 úředně rozpustila (tak jako ostatní politické strany, které tvořily politické spektrum předmnichovského Československa), což mimo jiné znamenalo nucený odchod komunistických zástupců ze všech složek státní správy i samosprávy.¹⁰¹ Jednotlivé místní organizace se tak mohly připravovat na ilegální práci ještě před německou okupací.

V Hluku založil ilegální skupinu KSČ v květnu 1939 obuvník Tomáš Burian (narozen 7. prosince 1905 v Hluku) z podnětu členů ilegálního okresního velení v Uherském Hradišti Oldřicha Ulricha ze Starého Města a Jaroslava Čechmánka z Bílovic.¹⁰² Čítala kolem 15 členů – komunistů i jejich sympatizantů – a hlavní náplň její činnosti se soustředila na rozšiřování ilegálních novin, brožur a letáků nebo na organizování finanční podpory rodinám zatčených a perzekvovaných osob. Skupina měla kontakty i v okolních obcích: ve Slavkově, Horním Němčí, Blatničce a Ostrožské Lhotě. Ilegální tiskoviny byly do Hluku distribuovány z Uherského Hradiště, ale například také z Ostravska díky Františku Šťastnému (narozen 15. října 1892 v Hluku) z č. p. 863, který je přivázel od komunistické buňky v koksovně „František“ v Ostravě-Prívově, kde byl zaměstnán.¹⁰³

Známost a v měřítku celonárodního komunistického odboje proti nacismu nejvýznamnější osobností je bezesporu Cyril Šumbera (narozen 3. července 1901 v Hluku). Jeho silné levicové cítění se projevovalo od útlého mládí a v roce 1921 patřil k zakládajícím členům KSČ v rodné obci. Svým působením ve Federativní dělnické tělovýchovné jednotě (dále FDTJ), Rudých odborech, dělnickém družstvu Včela či Svazu přátel SSSR se v průběhu dalších let vypracoval z obyčejného člena strany na funkcionáře krajského sekretariátu v Praze. S hlavním městem je také spojována jeho činnost během německé okupace, od jejíhož počátku se aktivně zapojil do ilegální práce. Cyrila Šumberu, který „ve svém naturelu spojoval temperament rodného Slovácka s rozvahou a ukázněností zkušeného funkcionáře“, ¹⁰⁴ pověřilo I. ilegální ústřední vedení KSČ organizováním tiskového aparátu, který měl na starost výrobu a rozmnožování ilegálních tiskovin v Praze a jejím nejbližším okolí (v pásmu obcí známém jako „rudý pás“). V době, kdy gestapo rozbilo první stranický ústřední výbor (únor 1941), působil Cyril Šumbera ve funkci oblastního vedoucího Prahy–venkova. Nadále zajišťoval a vylepšoval ilegální tiskovou techniku ¹⁰⁵ a rovněž položil základy ozbrojených forem hnutí odporu, k nimž komunisté podle direktiv Kominterny přikročili po napadení Sovětského svazu v červnu 1941. On sám odešel do plné ilegality v polovině dubna 1941, ale navzdory tomu se plně zapojil do formování a zahájení činnosti II. ilegálního ústředního vedení KSČ v čele s Janem Zikou. Ten jej spolu s Janem Pokorným a Janem Vyskočilem zařadil do vedoucí trojky ilegálního vedení kraje Praha–město, která se jako celek sešla poprvé v únoru 1942. Kromě toho se Cyril Šumbera podílel na přípravě falešných občanských průkazů a pracovních knížek nebo na organizování komunistických skupin v pražských továrnách a závodech. Spektrum a rozsah Šumberovy odbojové činnosti je skutečně pozoruhodné: uvádí se, že na něho bylo napojeno celkem 220 (sic!) ilegálních skupin a buněk. Historička Alena Hájková v souvislosti s jeho osobou píše: „Svou obětavostí a vynalézavostí patřil k největším postavám komunistické ilegality v českých zemích vůbec.“ ¹⁰⁶ K jeho zatčení gestapem došlo 7. července 1942, krátce po skončení tzv. heydrichiády v rámci likvidace druhého ilegálního ústředního vedení a také vedení pražského kraje. Během vyšetřování a úmorných výslechů byl vězněn na Pankráci, později v Terezíně a Berlíně, kde jej německý Lidový soud odsoudil k trestu smrti. Jeho životní pouť skončila v káznici v Drážďanech, kde byl 10. května 1944 popraven stětím. ¹⁰⁷

Obr. 17. Pamětní deska gen. Kesslerovi v Praze na Václavkově ulici.

Obr. 18. Cyril Šumbera, člen I. i II. ilegálního ústředního vedení KSČ.

104) HÁJKOVÁ, Alena: *Praha v komunistickém odboji*. Praha 1984, s. 18.

105) Již počátkem okupace zřídil Cyril Šumbera v okolí Prahy několik tajných tiskáren, vybavených cyklostyly. V březnu 1941 koupil v jednom vetešnictví tiskařský stroj, který opravil a zprovoznil. Nová tiskárna byla v provozu nejprve u Františka Pekáčka v Praze–Bubenci a poté u Františka Knížáka v Praze–Libni, kde jí 10. července 1942 gestapo vypátralo a zlikvidovalo, TAMTĚZ, s. 155–157.

106) TAMTĚZ, s. 172.

107) Srov. FRANĚK, Oldřich, DRYBČÁKOVÁ Taťána a kolektiv: *Šli před námi. Životopisné medailonky zasluhujících předválečných členů KSČ v Jihomoravském kraji*. Brno 1981, s. 214–215; dále *Život pro budoucnost. Zemědělské noviny* z 25. 3. 1975 a také Cyril Šumbera. 35 let od hrdinské smrti komunistického funkcionáře. *Večerní Praha* z 10. 5. 1979.

Obr. 19. Kartotéční lístek Tomáše Buriana z věznice v Breslau s datem jeho popravy.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u v w		A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T U V W X	
(Vorname) Tomas (Familienname) Burian geb. am 7. 10. 1905 in Hlukau bei Ing. Hradisch in Schumacher Befennnis: X Wohnung: Hlukau 242/2 Zuletzt polizeilich gemeldet: Hlukau Nr. und gegebenenfalls Geburtsname des Ehegatten: Katrina Karschelova Name und Wohnung des nächsten Angehörigen (Eltern, Ehegatte usw.): Eltern N. 10 Verteidiger: Ing. Hluk bei Ing. Hradisch Tatgeschehen: 1935		Befangenenbuchnummer: 809/44 Unterbringung: HI	
Eingeliefert – Gestellt am 23. 8. 1944 Uhr von: Büro Vorstrafen usw.: ☒ Zuchthaus ☒ Gefängnis ☒ Haft ☒ Geldstrafe ☒ Sicherungsverwahrung ☒ Arbeitshaus ☒ Unterbringung in Voll- und Pflegeanstalt ☒ Unterbringung in Strafanstalt Letztmalig entlassen im Jahre: 1935			
Vollstreckungsbehörde oder sonstige um Aufnahme ersuchende Geschäftsstellen 16. 8. 1944 Büro		Erfolgsentscheidung 21. 10. 1944 Verurteilung	
Ort und sonst möglich durch den Straftatbestand der Straftat 12. 8. 1944 303/44		Erfolgsentscheidung 21. 10. 1944 Verurteilung	
Straf- oder Verwahrungzeit Beginn Tag und Tageszeit Ende Tag und Tageszeit		Straf- oder Verwahrungzeit Beginn Tag und Tageszeit Ende Tag und Tageszeit	
Neues Ende der Straf- oder Verwahrungzeit Tag und Tageszeit		Neues Ende der Straf- oder Verwahrungzeit Tag und Tageszeit	
Austritts-tag und Tageszeit 21. 10. 1944		Austritts-tag und Tageszeit 21. 10. 1944	
Grund des Austritts 21. 10. 1944		Grund des Austritts 21. 10. 1944	

První ztrátu ze svých řad však utrpěla hlucká komunistická skupina již v létě roku 1941. Při zásahu gestapa proti členům ilegální buňky v ostravské koksovně „František“ byl mezi jinými zatčen 25. srpna i František Šťastný. Po skončení vyšetřování byl odvezen do koncentračního tábora Mauthausen, kde 26. prosince 1941 zahynul.

Zdaleka nejhorší úder však přišel o tři roky později. Nejdříve si příslušníci hradištské německé tajné státní policie přišli 18. května 1944 pro Tomáše Buriana.¹⁰⁸ Po výsleších v Uherském Hradišti a v Brně byl 23. srpna téhož roku převezen do nacistické věznice v Breslau (dnes polská Vratislav), Lidovým soudem 20. října odsouzen k trestu smrti a 21. prosince 1944 popraven. Pár měsíců po něm přišli na řadu další členové hlucké skupiny. Dne 12. července 1944 byli zatčeni stolař Ludvík Burian (narozen 28. dubna 1903 v Hluku), dělník Antonín Konečný (narozen 26. dubna 1915 v Hluku) a pekařský pomocník Antonín Dostál. Všichni tři byli pro ilegální komunistickou činnost odsouzeni k 5–6 letům těžkého žaláře a věznění v káznicích ve Waldheimu (Antonín Konečný, Antonín Dostál) a Zwickau (Ludvík Burian). Přesně o mě-

108) V ten den zrovna na Penkově statku pobýval radiotelegrafista Jaroslav Šperl z čs. paraskupiny CARBON. Milada Penková po letech vzpomínala: „To právě byl Jarka [Šperl, poznámka autorů] u nás a teď poštá mistr volal, že idu gestapáci. Jarka řekl, že se půjde na hůru schovat a bude střílet, dokud bude mít náboje a potom si vezme jed. No tak jsme čekali, že je konec. Ale oni šli tenkrát jinak, za našim statkem býval nějaký Tomáš Burian, komunista, toho sebrali a potom ve Vratislavi popravili.“, srov. MZM HO, Televizní záznam rozhovoru s Miladou Penkovou, pořizený v Hluku dne 18. května 1996 během natáčení dokumentárního cyklu České televize Brno Stínová vojáci, nepoužitý materiál, kopie záznamu.

Obr. 20. Falešná protektorátní občanská legitimace velitele paraskupiny CARBON kpt. Františka Bogataje (1913–1999).

síc později, 12. srpna 1944, byl zatčen ještě strojní zámečník Václav Mitáček (narozen 23. listopadu 1914 v Hluku). Také on byl obviněn z „podvratné komunistické činnosti“, ale k soudu, na který čekal ve věznici Zwickau, již nestačilo dojít. Všichni jmenovaní se dožili konce války.¹⁰⁹ Ludvík Burian se ještě před návratem z vězení podílel na činnosti organizace KSČ, ustavené z osvobozených politických vězňů ve Zwickau 26. dubna 1945.¹¹⁰

V historii protinacistické rezistence města Hluk má své nezastupitelné místo účast řady místních občanů v rozvětvené ilegální organizaci, známé později jako NÁRODNÍ REVOLUČNÍ HNUTÍ CARBON. Na samém počátku byl seskok čtyřčlenné paradesantní skupiny, vyslané II. (zpravodajským) odborem ministerstva národní obrany (dále MNO) čs. exilové vlády v Londýně. Desant s krycím označením CARBON byl jedním z osmi výsadek, které II. odbor MNO plánoval na jaře 1944 v rámci tzv. III. operační vlny odeslat na území protektorátu: čtyři do Čech (CALCIUM, BARIUM, SULPHUR, CHALK) a čtyři na Moravu (CLAY, CARBON, SPELTER, POTASH). Úkoly skupin byly podobné, lišily se jen oblastí působení: obnovit a udržet rádiové spojení s Londýnem, podchytit původní organizace domácího odboje a spoluvytvářet nové, shromažďovat zprávy o veškeré činnosti na okupovaném území, vy-

109) SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluku 2, s. 51–52.

110) MZM HO, inv. č. S 20 916, Seznam členů KSČ v káznici Zwickau v dubnu 1945.

Obr. 21. Radiotelegrafista paraskupiny CARBON čet. asp. Jaroslav Šperl (1919–2005).

korespondovat dodávky zbraní a materiálu pro ozbrojené vystoupení v závěru války, apod.

Skupinu CARBON tvořili velitel kpt. František Bogataj (narozen 21. března 1913 v Uherském Ostrohu), jeho zástupce rtm. Josef Vanc (narozen 4. února 1915 v Žitěnině), rtn. František Kobzík (narozen 22. března 1914 v Břeclavi) a nejmladším členem se stal radiotelegrafista čet. asp. Jaroslav Šperl (narozen 7. listopadu 1919 v Praze). Své zpravodajské a organizační úkoly měli parašutisté plnit v prostoru jihovýchodní Moravy. Osobní výstroj a výzbroj parašutistů doplňovala rádiová souprava s názvem Jarmila (tvořena britským přijímačem Mark V a českým vysílačem Šimandl) a také Eureka, radiomaják pro navádění letadel.

Operace byla zahájena večer 12. dubna 1944, kdy z letiště Campo Cassale u jihoitalského města Brindisi odstartoval bombardovací letoun Halifax britské 148. perutě zvláštního určení, na jehož palubě se kromě členů CARBONU nacházela ještě další tříčlenná skupina CLAY. Let proběhl klidně a v 0.30 hodin 13. dubna dal výsadkový dispečer npor. Rudolf Hrubec znamení kpt. Františku Bogatajovi a jeho třem druhům k seskoku. Seskok byl proveden zhruba 10 km západně od Bzence mezi obcemi Ratíškovice a Vacenovice. Všichni parašutisté dopadli do lesa daleko od sebe a zůstali s padáky viset na stromech. Skupina se jako celek již nikdy nesešla, přišla o vysílačku a část operačního materiálu (veliteli se podařilo zachránit pouze naváděcí maják Eureka).¹¹¹ Po seskoku zůstali spolu pouze Josef Vanc s Františkem Kobzíkem, kteří však byli 7. května 1944 zaskočeni protektorátními četníky v obci Rudice na Uherskobrodsku a v obklíčení spáchali sebevraždu.¹¹² Františku Bogatajovi se podařilo za dramatických okolností (pátrací razii německých a protektorátních bezpečnostních orgánů musel přechkat v hromadě listí) opustit místo seskoku a dostal se až do svého rodiště v Uherském Ostrohu, kde si s pomocí rodiny, předválečných přátel a bývalých členů domácí odbojové organizace Obrana národa vybudoval v okolí první síť spolupracovníků.

Stejně obtížné byly i první kroky radisty Jaroslava Šperla. S poraněnou rukou se marně snažil vyprostit zásobník s vysílačkou, zapletený ve větvích stromů. Nakonec se nad ránem vydal do Vacenovic, kde v domě na okraji obce požádal o pomoc rolníka, který slíbil, že materiál sundá a ukryje.¹¹³ Poté se vydal na první záchytnou adresu, kterou skupina obdržela v Londýně, a to ke statkáři Egonu Penkovi do Hluku.¹¹⁴ Neměl mapu a jako rodilý Pražan se vůbec nevyznal v daném prostoru. Přesto se mu podařilo na sklonku příštího dne dorazit na

111) MAREK, Jaroslav: *Poznámky ke vzniku a vývoji odbojového seskupení CARBON na jihovýchodní Moravě v letech 1944–1945*. In: *sborník Morava v boji proti fašismu II*. Brno 1990, s. 103.

112) BŘEČKA, Jan: *Smrt čs. parašutistů F. Kobzíka a J. Vance v Rudicích dne 7. 5. 1944*. Jižní Morava 1997, s. 109–116.

113) *Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv Praha* (dále VÚA–VHA Praha), fond 37, sig. 520–4/51, Čet. asp. Jaroslav Šperl, Prohlášení o činnosti skupiny a také ŠOLC, Jiří: *Operace CARBON*. Jižní Morava 1991, s. 97.

114) VÚA–VHA Praha, fond 37 sig. 520–1/23, Materiály skupiny CARBON. Kromě Egona Penka dostali parašutisté adresy na rolníka Františka Hrabala do Věsek, rolníka a kováře Martina Šachu do Hrubé Vrbky a kováře Františka Herodese ve Vnorověch.

místo určení. „Po setmění jsem zkusil všechny dveře a vrata, ale vše bylo zavřené. Přelezl jsem zeď na dvůr a v jejím stínu (byla měsíční noc) jsem se plížil k obytné budově, když se na mne vrhli psi a za nimi přišel muž, který chtěl přirozeně vědět, jak jsem se dostal do dvora a kdo jsem. Bohužel to nebyl Penk, ale jeho zaměstnanec [noční hlídač Šimčík, poznámka autorů]. Řekl mně, že starý pán je v Praze a mladí jsou v biografu a vyvedl mě ze dvora.“¹¹⁵ Parašutista v úkrytu vyčkal návratu Penkova syna s manželkou Miladou a pak znovu zkusil štěstí. Na své první dojmy ze setkání s Jaroslavem Šperlem vzpomínala Milada Penková v roce 1996: „Budťo měl kožený jaký nosili Němci nebo gumák to byl hnědý, tož bylo přitímí, bylo to na dvoře v noci, šli jsme z kina, a ted’ on se přede mnú objevil, a já říkám: Pane, prosím vás, nejste Němec? A on říkal, že není, odvolával se na generála Ingra a že ho posílají z Londýna, tak jsme ho pozvali dál. Byl odřený v obličejí, takový ušmudlaný, no taky šel dlouho pěšky, tak byl unavený. Poumýval se, oholil, najedl se, měli jsme napečené koláče, což myslím, že byl pátek tenkrát, aj mléko jsme mu dali. Oni se pak s manželem domluvili, že u nás je nebezpečno, protože tam bylo strašně moc lidí, a tak než přijdou lidi skoro ráno do práce, do stájí, tak ho převedl, co je dnes komunál dozadu, a tam tékl potůček, tak přes ten potok toho Jarku [Šperla, poznámka autorů] převedl a domluvili se, že se uvidí, jak to bude dál. No a Jarka odešel a my jsme byli poměrně klidní. Ale hned skoro ráno, jak ti chlapi, koňáci, došli do maštale, tak přijeli gestapáci se psama a jak sú tam ty stáje, tož ty hůry to všechno prolézali. Do bytu tedy tenkrát nešli, tam to všechno hledali a nic nenašli. Manžela vzali a toho nočního hlídače Šimčíka taky na četnickú stanici, a tam byli do samého večera. To bylo štěstí, že ten Šimčík byl nahluchlý, tož starý člověk, protože oni se ho ti gestapáci pořád ptali (manžel mi to potom takto líčil), oni pořád jestli se ptal ten Jarka na pána toho statku nebo na Penka. A Šimčík řekl: jednu na pána, jednu na Penka. A manžel mu povídá: ale vždyť jste mi říkal, že se ptal jenom na pána. No a on, že to tak bude. Z pošty mi dávali zprávy, jestli manžela neodvázli, a tož nakonec gestapáci odjeli a manžel přišel domů.

Tu atmosféru dnes si už nikdo nedovede představit, ten strach, to bylo hrozné. To se vědělo, že by celou rodinu vyvraždili a děti by nechali. Tchán, který byl strašně hodný a šikovný, ten mi řekl, že u deseti lidí v Praze je číslo spořitelní knížky, kde jsou uloženy pro ty děti peníze, aspoň tak.“¹¹⁶

Po odchodu z Hluku pokračoval Jaroslav Šperl ve své strastiplné cestě: „Putoval jsem dále na druhého adresáta ve Vnorovech. Zase

114) VÚA-VHA Praha, fond 37 sig. 520–1/23, Materiály skupiny CARBON. Kromě Egona Penka dostali parašutisté adresy na rolníka Františka Hrabala do Věsek, rolníka a kováře Martina Šachu do Hrubé Vrbky a kováře Františka Herodesa ve Vnorovech.

115) MZM HO, inv. č. S 12 954, Dopis Jaroslava Šperla Františku Vyskočilovi z 19. února 1992.

116) MZM HO, Televizní záznam rozhovoru s Miladou Penkovou, pořízený v Hluku dne 18. května 1996, kopie záznamu.

Obr. 22. Milada Penková na snímku
v roce 1941

jsem měl smůlu. Tam jsem přišel na starého, ale adresa byla na jeho syna. Starý mě sice k synovi zavedl, ale současně to ohlásil na obecním úřadě. Naštěstí z obecního úřadu varovali syna, co mu jeho otec udělal. Ten mně dal kus salámu a já jsem utíkal tak, abych se dostal co nejdál. Měl jsem takové pravidlo: když uběhnu 10 kilometrů, prostor pátrání se zvětší na 300 čtverečních kilometrů. To mně dodávalo jakousi jistotu. Další náš adresát byl v Hrubé Vrbce. Ten mi přímo řekl, že mne nepřijme a že to ohlásí. Rozhodl jsem se vrátit do Hluku k Penkovi. Musím se přiznat, že už jsem pomalu ztrácel chuť k běhání a přepadal mě strach, že usnu a Němci mě zaklepají na rameno a budou mít potíž mě vzbudit. Abych se trochu udržel, dával jsem si desetiminutovky: po každé hodině jsem si na deset minut zdřímnul. Batoh jsem si dával pod hlavu a to byl ten kámen úrazu. Po jedné takové desetiminutovce jsem se zdvihнул a dal na další pochod. Že nemám batoh jsem zjistil, až když jsem si chtěl dát další odpočinek. Měl jsem v něm náhradní součástky pro vysílačku, mapy a nějaké prádlo. Pokusil jsem se vrátit na místo posledního oddechu, ale sám jsem si uvědomoval, jak je to nesmyslné. Tím jsem ale ztratil dosti času a rozednění mě zastihlo v lese pod sv. Antonínkem.“¹¹⁷

V kritické situaci, zcela vyčerpan a na konci svých sil, dorazil zpátky do Hluku. Egon Penk starší byl již o jeho předchozí návštěvě informován od syna a místních četníků, zapojených do ilegálního hnutí. Po důkladné prohlídce jeho statku v rámci pátrání po nepřátelských „padákových agentech“ ho ovšem gestapo důrazně upozornilo,

Obr. 23. Jaroslav Šperl a Milada Penková během natáčení dokumentu Stínový vojáci v květnu 1996 v areálu bývalého Penkova statku v Hluku.
Foto Jan Břečka.

117) MZM HO, Dopis Jaroslava Šperla Františku Vyskočilovi, s. 2.

aby hlásil návštěvy všech neznámých osob. Navíc bylo téměř jisté, že je sledován. Proto bylo i tentokrát z bezpečnostních důvodů rozhodnuto, že se Jaroslav Šperl přesune z Hluku na poslední zachytnou adresu do Vések. I když byl samotný adresát již dva roky mrtev,¹¹⁸ vdova Františka Hrabalová se svojí sestrou Boženou Šáchovou vyčerpaného parašutistu přijala a zde se konečně mohl plně zotavit. Mezitím Egon Penk pověřil odborného učitele Adolfa Dorušku, aby se pokusil Šperlovi najít ztracené druhy z výsadku. Koncem dubna vyhledal Adolf Doruška svého kolegu Josefa Mikulíka, řídícího učitele z Ostrožské Lhoty, který byl shodou šťastných náhod členem Bogatajovy podpůrné sítě. Po důkladném prověření byla dohodnuta schůzka na půdě ostrožské školy a tam se konečně velitel a radiista CARBONU znovu shledali (pravděpodobně 29. nebo 30. dubna 1944).¹¹⁹

Navzdory ztrátě poloviny výsadku a většiny operačního materiálu se nyní mohl kpt. František Bogataj plně zaměřit na úkoly, s nimiž byl do protektorátu vyslán. Pomocí bývalých armádních důstojníků, četníků a také velkého počtu učitelů (celkem jich v jednotkách kolem desantu CARBON působilo více než osmnáct), se mu do konce roku 1944 podařilo vytvořit rozsáhlou odbojovou organizaci, zahrnující politické okresy Uherské Hradiště, Kyjov, Uherský Brod, Hodonín a další.¹²⁰ Vedle vytváření zpravodajské sítě bylo jeho prioritou vyhledávání vhodných ploch ke shozům zbraní a sestavování skupin odbojářů pro jejich převzetí. Po vyzbrojení jednotlivých oddílů chtěl na konci války aktivně zasáhnout proti okupační moci. Navázal také spojení s velitelem výsadku CLAY čet. asp. Antonínem Bartošem a skupinou ALFA z domácí odbojové organizace Rada tří (dále R-3) pod velením kpt. gšt. Radomíra Matouška. Později byli zachyceni i zbývající členové rozprášené paraskupiny POTASH (npor. Jan Bartejs, rtn. Oldřich Pelc). Zprávy do Londýna byly nejdříve odesílány přes vysílačku CLAY–Eva, ale od konce ledna 1945 zahájil CARBON vlastní rádiový provoz amatérsky vyrobenou radiostanicí Jarmila I (později byla sestrojena i náhradní stanice Jarmila II). Ve svých depeších Bogataj hlásil připravenost organizace a urgoval dodávky zbraní a trhavin na vytipované plochy, jejichž celkový počet postupně dosáhl čísla 23. Do Londýna odešly ve dvou telegramech ze 17. a 22. února 1945 také údaje o dvou místech, vhodných k přijetí shozů v okolí Hluku – pro první plochu s krycím názvem MALAGA bylo zvoleno avizační heslo „Hlahol zvonů“, které mělo zaznít v českém vysílání britského rozhlasu BBC v den předpokládané operace. Blížícímu se letounu měly být ze země signalizovány morseovkou písmena MU, piloti měli odpovědět pís-

Obr. 24. Hluký statkář Egon Penk.

118) František Hrabal byl za činnost v Obraně národa popraven 28. listopadu 1942 v Breslau.

119) VYSKOČIL, František: *CARBON–Blatnice pod sv. Antonínkem*. Blatnice 1994, s. 49.

120) NEDBAL, Lubor: *Letecká válka nad Hodonínem*. In: Kolektiv autorů: *Hodonín ve válce a okupaci v letech 1939–1945*. Hodonín 2005, s. 119.

Obr. 25. Učitel Adolf Doruška, jeden z nejvýznamnějších hluckých členů podpůrné sítě výsadku CARBON.

meny CA (signál určený pro všechny plochy). Velitelem družstva pro přijetí zbraní byl štržm. Jan Šimčík z četnické stanice v Kunovicích, který zároveň zastával funkci náčelníka zpravodajské služby v organizaci CARBONu.¹²¹ Druhou vybranou plochou se stal prostor kóty 347 s krycím názvem ŽEBŘÍK. V tomto případě bylo zvoleno více avizačních hesel – „Barikády se už staví“, „Doběhnutý dobyvatel“, „Ether je lehký“, „Člun se převrátil“, „Lež má krátké nohy“ – a signálem ze země pro letoun byly písmena CA (odpověď písmeno T).¹²² Velitelem plochy a přijímacího družstva se stal učitel Adolf Doruška (č. p. 55).

Obětavými spolupracovníky ilegální sítě kolem paraskupiny CARBON v Hluku byli vedle rodiny Penkových zejména příslušníci místní četnické stanice štábní strážmíři Hubert Hubík, Stanislav Jedlička, Bohumil Polách a také prap. Josef Novák.¹²³ Z řad učitelstva šlo (vedle již zmíněného odborného učitele Adolfa Dorušky) o ředitele Bohumila Menšíka, odborného učitele Karla Tvarůžku a učitele Antonína Pašku, Jaroslava Vaňka a Ludvíka Buriana.¹²⁴ Dalšími členy rezidenčních družstev pro plánovaný příjem zbraní byli: Jiří, Jan a Jaroslav Dufkovi z č. p. 27, Cyril Dostál z č. p. 842, Ludvík Dostál z č. p. 435, Jaroslav Hrabovský z č. p. 220, František Chudoba z č. p. 754, František Jurásek z č. p. 425, Matěj Krpal z č. p. 993, František Maluš z č. p. 814, Jan Maluš z č. p. 596, Matěj Maluš z č. p. 606, Markéta Nováková z č. p. 220, Vavřinec Říha z č. p. 744, František Svadbík z č. p. 151, Čeněk, Jakub, Oldřich a Ladislav Svobodovi z č. p. 273, František Straka z č. p. 751, František Šimčík z č. p. 679, František Šimčík z č. p. 902, František Špaňhel z č. p. 476, Jakub Špaňhel z č. p. 848, František Turčín z č. p. 157, Vavřinec Turčín z č. p. 648, Josef Vališ z č. p. 842, František Vodárek z č. p. 667 a Jan Zelený z č. p. 904.¹²⁵

Připravenost hluckých odbojářů k přijetí zbraní nenarušil ani zásah gestapa proti záložní vysílačce Jarmila II v Kunovicích 28. března 1945, který měl za následek vlnu zatýkání mezi spolupracovníky CARBONu. Zatčení postihlo 30. března také velitele plochy ŽEBŘÍK učitele Adolfa Dorušku.¹²⁶ Navzdory tomu se členové příjmových družstev po obdržení smluvených hesel ve vysílání BBC v prvních dnech dubna několikrát dostavili na místo. Poprvé tomu bylo v noci z 5. na 6. dubna 1945, kdy měl být proveden hromadný shoz na více ploch, včetně MALAGY. Akce skončila nezdarem a letouny americké 859. bombardovací perutě se vrátily na základny i s materiálem, protože piloti údajně vytyčené plochy nenalezli. Pokus byl opakován v noci z 8. na 9. dubna na plochu ŽEBŘÍK a tentokrát provedla posádka letadla shoz 11 zásobníků. Bohužel, silný vítr zanesl všechny

121) MAREK, Jaroslav: *Poznámky ke vzniku a vývoji odbojového seskupení CARBON*, s. 104.

Podle 2. dílu *Pamětní knihy obce Hluk* měl být velitelem příjmové skupiny pro plochu MALAGA bývalý hlucký legionář Jiří Dufka a jeho zástupcem František Chudoba, srov. SOKA UH, *Pamětní kniha obce Hluku 2*, s. 57. Naopak podle zprávy místní organizace Čs. svazu protifašistických bojovníků (dále *MŮ ČSPB*) v Kunovicích z roku 1963 byl velitelem plochy štržm. Jan Šimčík, který Jiřího Dufku ustanovil svým zástupcem, srov. *MZM HO*, inv. č. S 8806, Zpráva MŮ ČSPB Kunovice o odboji v letech 1939–1945 z 30. 6. 1963, s. 3.

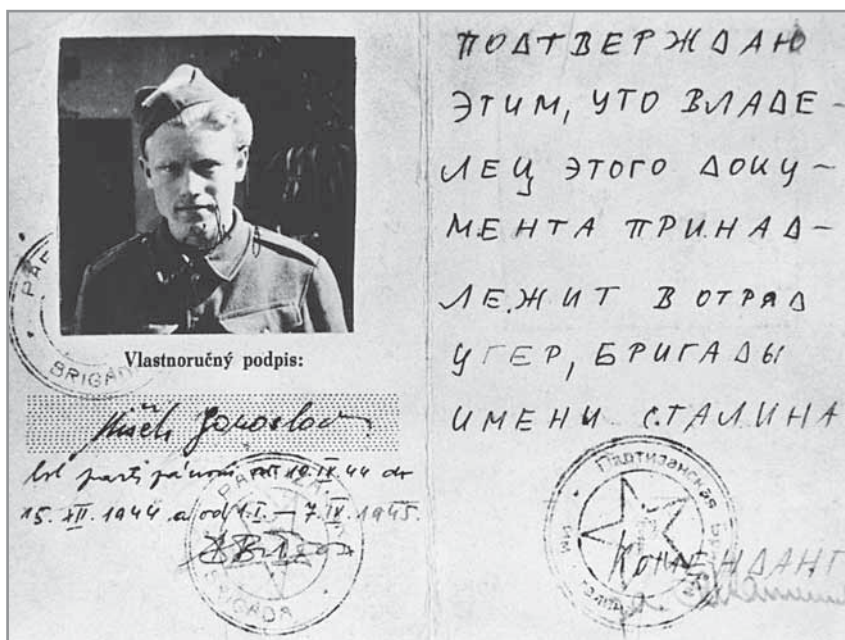
122) ŠOLC, J.: *Operace CARBON*, s. 111.

123) *ABS Kanice, Důležité události v obvodě stanice SNB Hluk z období let 1938–1945*.

124) Srov. *AM Hluk, Školní kronika Hluku*, díl I, nestránkováno.

125) *MZM HO*, inv. č. 8807, Jmenný seznam členů revolučního hnutí odboje v okrese Uherskohradištském místní skupina Carbon v Kunovicích z 15. května 1946.

126) Po zatčení byl Adolf Doruška převezen k výslechům na gestapo do Uherského Hradiště, poté do Brna a odtud do kárného a koncentračního tábora v Mirošově u Rokycan. Vzhledem k blížícímu se konci války se mu podařilo přežít a po osvobození se vrátil domů. Měl tedy víc štěstí, než jeho kolega učitel Antonín Straka z Bzence, blízký spolupracovník kpt. Františka Bogataje, který se po svém zatčení 29. března 1945 otrávil.

Obr. 26. Jaroslav Krápek, účastník Slovenského národního povstání.

padáky s materiálem až do katastru obce Suchov, kde padly do rukou německých frontových jednotek.¹²⁷ Poslední pokus, znovu na ŽEBŘÍK, byl učiněn v noci z 11. na 12. dubna, ale z důvodu nenalezení plochy ke shozu opět nedošlo.¹²⁸

Pro nedostatek zbraní nemohla odbojová skupina v Hluku ve dnech předcházejících osvobození rozvinout aktivní bojovou činnost, jako tomu bylo u jiných oddílů CARBONU (například v Popovicích, Kunovicích, Uherském Hradišti, Mařaticích apod.). Nijak to ovšem nesnižuje jejich odhodlání, s nímž byli připraveni splnit nepsanou vlasteneckou povinnost.

* * *

Když na sousedním Slovensku vypuklo v srpnu 1944 povstání, několik hluckých občanů se aktivně zapojilo po boku partyzánů do boje proti nacistickým okupantům a tisoenskému režimu.

Nejpočetnější organizovanou českou skupinou, která odešla na pomoc slovenským povstalcům byla 22-tičlenná jednotka členů pohotovostního oddílu uniformované protektorátní policie z Moravské Ostravy-Hulvák, která pod velením por. Karla Holase překročila 13. září 1944 moravsko-slovenské hranice v prostoru Nového Hrozenkova a již za týden prodělala bojový křest při obraně vrchu Vyšehrad u Nemecského Pravna. Jedním ze statečných ostravských policistů byl také po-

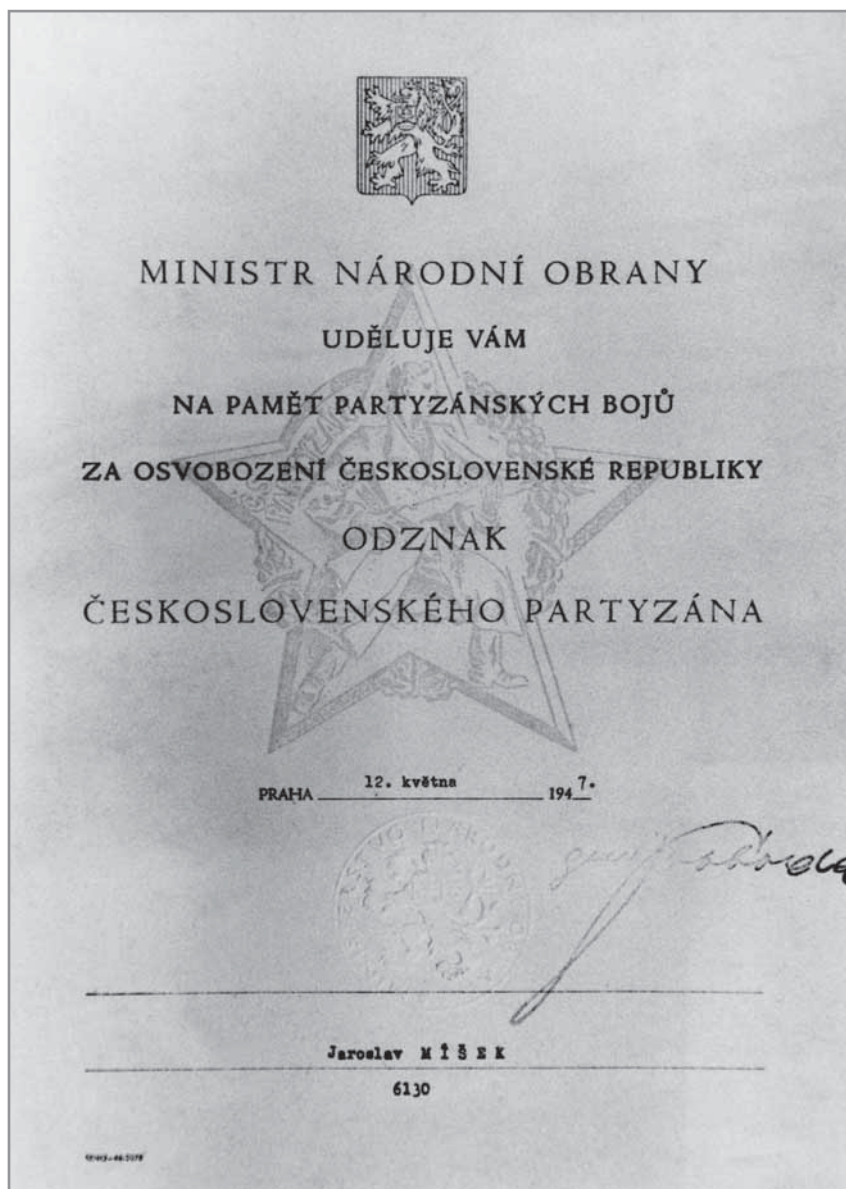
Obr. 27. Partyzánský průkaz Jaroslava Miška, vydaný velením 2. čs. partyzánské brigády J. V. Stalina.

127) KOPEČNÝ, Petr: *Dodávky materiálu odbojovým organizacím na jižní Moravě ze zahraničí v letech 1944–1945*. Vlastivědný věstník moravský (dále VVM) 35, 1983, s. 136 a dále BŘEČKA, Jan: *Výsadková skupina Carbon a její domácí odbojové organizace ve sbírkách Moravského muzea*. In: *Morava v boji fašismu II. Sborník statí, vzpomínek a dokumentů*. Brno 1990, s. 227.

128) Odbojovým skupinám kolem desantu CARBON se nakonec podařilo plně převzít pouze tři shozy zbraní (na plochy u Bohuslavic, Popovic a Blatnice) o celkové hmotnosti 14 500 kg. Některé oddíly pak na sklonku války úspěšně zahájily ozbrojený boj proti okupantům v součinnosti s akcemi Rudé armády a spojenecké Rumunské královské armády. Vyvrcholením jejich bojové činnosti byl podíl na osvobození Popovic, Mařatic a Uherského Hradiště ve dnech 27. dubna–1. května 1945.

Obr. 28. Dekret o udělení Odznaku
čs. partyzána Jaroslavu Miškoví.

lícejní čekatel Jaroslav Křápek (narozen 2. května 1923 v Hluku). Po porážce povstání v říjnu 1944 ustupoval spolu s ostatními do hor, ale u vesnice Jasenie byl zajat maďarskou hlídkou. Po dvou dnech se mu podařilo uprchnout a konce války se dožil v řadách 1. čs. partyzánské brigády J. V. Stalina. Již během povstání byl povýšen do hodnosti strážmistra a po osvobození obdržel důstojnickou hodnost Sboru národní bezpečnosti (dále SNB) a Řád Slovenského národního povstání (dále SNP) II. třídy.¹²⁹

¹²⁹) SULDOVSKÝ, Antonín a kolektiv: *Ostravští policisté největší českou organizovanou skupinou ve Slovenském národním povstání*. In: *Slovenské národní povstání a Ostrava*. Ostrava 1974, s. 55–95.

Malíř pokojů Jaroslav Míšek (narozen 26. října 1926 v Hluku) odešel na Slovensko již v srpnu 1944 a bojoval v řadách 2. čs. partyzánské brigády J. V. Stalina.¹³⁰ Spolu s ním v této jednotce působili i další mladí Hlučané Josef Tesařík, Antonín Mitáček a František Vondárek.

Strojník Jan Blaha (narozen 4. dubna 1906 v Hluku) odešel na Slovensko ze Vsetína, kde pracoval. V bojích okolo Podbrezové padl do německého zajetí, následkem útrap v zajateckém táboře onemocněl a 30. března 1945 v Ludwigsfeldu zemřel.¹³¹

Stavatel Cyril Dřínek (narozen 29. června 1903 v Hluku) žil a pracoval na Slovensku již před válkou a zůstal zde i po vzniku slovenského štátu. V Bánovcích nad Bebravou se zapojil do ilegálního hnutí, jehož činností bylo rozšiřování letáků a tiskovin a finanční sbírky pro potřeby odboje.¹³² Stal se také členem okresního Revolučního národního výboru. Krátce před vypuknutím povstání seskočil v noci z 27. na 28. srpna 1944 u Sklabině 19-tičlenný organizátorský paradesant pod velením Teodora Poly, vyslaný Ukrajinským štábem partyzánského hnutí (UŠPH) v Kyjevě. Skupina se následně přesunula do určeného operačního prostoru Trenčín – Povážská Bystrica – Bánovce nad Bebravou, kde položila základ partyzánské brigádě, někdy též uváděné jako „Svazek československých partyzánských oddílů Jan Žižka“, kterou postupně vytvořilo osm praporů s 500 příslušníky. Po zatlačení povstání do hor byl Cyril Dřínek jmenován náčelníkem štábu 8. praporu, jenž pod velením Michala Masaryka vznikl 15. listopadu 1944 a čítal na 60–90 osob. Prapor operoval v prostoru Miezgovce–Bánovce nad Bebravou.¹³³ Dne 2. března 1945 velitel brigády pověřil Cyrila Dřínka úkolem přejít na pravý břeh řeky Váh, zorganizovat zde partyzánskou jednotku a s ní se probít na Moravu. Tento nový oddíl (v sestavě Žižkovy brigády měl označení 12. prapor) skutečně vznikl 28. března 1945 v oblasti kolem Velkého Lopeníku a obcí Zemianské Podhradie a Bošáca. Jeho velitelem se stal Antonín Paška, bývalý příslušník finanční stráže, Cyril Dřínek byl opět určen náčelníkem štábu. Partyzánům se nepodařilo proniknout na Moravu a pouze zabezpečovali okolní obce před nájezdy nacistických trestních jednotek. Po spojení s Rudou armádou počátkem dubna 1945 se 12. prapor ještě zapojil do bojů o osadu Predbošáčka, poté byl rozpuštěn.¹³⁴ Cyril Dřínek postupoval dál se sovětskými vojáky a již 29. dubna 1945 se objevil v rodném Hluku, kde měl projev na náměstí.

V souvislosti se „stinnými“ stránkami partyzánského hnutí na Slovensku, kdy některé jednotky na obsazeném území brutálně tyra-

130) MZM HO, inv. č. 7962, Kartotéka Josefa Příkryla – Moravané v SNP.

131) SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluku 2, s. 59.

132) MITÁČ, Ján: *Bánovce nad Bebravou v rokoch 1943–1944*. In: *Od Salzburgu do vypuknutia Povstania. Slovenská republika 1939–1945 očami mladých historikov VIII*, Zborník z vedeckej konferencie. Bratislava 2009, s. 179. Za poskytnuté informácie ďakujú historikovi Martinu Lackovi z Ústavu pamäti národa v Bratislave.

133) GAŽO, Emil: *Partizánske hnutie na Slovensku, organizácia a bojová činnosť jednotiek*. Bratislava 1984, s. 514.

134) *Dejiny Slovenského národného povstania 1944*, 5. zväzok. Bratislava 1985, s. 354.

nizovaly civilní obyvatelstvo německé národnosti a prováděly mnohdy neodůvodněné popravy údajných špiónů, zrádců a „podezřelých živlů“, se jméno Cyrila Dřínka dostalo i do nejnovějších odborných studií. Slovenský historik Martin Lacko ve své knize o SNP uvádí: „Cyril Dřínek z partyzánského svazku Jan Žižka ... se s likvidační činností po válce dokonce chlubil. V zápisníku partyzánské brigády napsal, že jak partyzáni na nějakého ‚špiona‘ narazili, odvedli ho na velitelství a vyšetřili. ‚Práce měli naši chlapci dost. Jen za dobu čtyř měsíců pochytali a odzbrojili 180 nepřátelských špiónů.‘ Není těžké si domyslet, co se s dotýčnými poté stalo.“¹³⁵

Od začátku nacistické okupace byl do odbojové práce velmi aktivně zapojen Jan Šumbera (narozen 19. dubna 1907 v Hluku), předválečný člen Čs. strany národně socialistické, civilním povoláním technický úředník firmy Baťa ve Zlíně. Na podzim 1939 zde založil, ve spolupráci s mnoha ilegálními organizacemi bez rozdílu stranické příslušnosti, odbojové seskupení „Tomáš“, působící s přestávkami a různou mírou aktivity po celou dobu okupace. Již v roce 1939 se podílel na převádění čs. dobrovolníků a vojáků na Slovensko – tuto činnost prováděl také později před a po vypuknutí povstání na Slovensku.¹³⁶ V roce 1940 u něj jeho bratr Cyril, člen komunistického odboje v Praze, zřídil ve Zlíně jednu z ilegálních tiskových rozmnožoven.¹³⁷ Jan Šumbera spolupracoval se zlínskou komunistickou organizací Naše pravda, která vznikla z některých členů Kroužku Moravských Slováků ve Zlíně v roce 1943 pod vedením Matěje Mečla a vydávala stejnojmenný ilegální časopis.¹³⁸ Získal také kontakt na organizaci Moravská Rovnost – u jednoho z jejích členů, Františka Svobody z Prušánek na Hodonínsku, se později v lednu 1945 po svém odchodu do ilegality krátce ukrýval.¹³⁹ Bohatá zpravodajská součinnost probíhala od léta 1944 mezi Šumberovým „Tomášem“ a přerovskou a kroměřížskou skupinou Národní revoluční armády (dále NRA), propojenou na Radu tří (R-3). V témže období došlo ke kooperaci se zlínskou buňkou zpravodajské sítě paraskupiny CLAY, vedenou kpt. Karlem Asmusem.¹⁴⁰ Od září 1944 byl Jan Šumbera ve spojení s partyzánskou skupinou na Uherskobrodsku, která později obdržela název Jan Žižka–Kuriněnko.¹⁴¹ V prosinci 1944 do ní nejdříve poslal svého synovce Zdeňka (syna Cyrila Šumbery), který se u něj ve Zlíně skrýval. Když jemu samotnému hrozilo zatčení a musel 23. ledna 1945 odejít do ilegality, stal se později rovněž členem Kuriněnkova partyzánského oddílu a zůstal jím do konce války.¹⁴²

135) LACKO, Martin: *Slovenské národné povstanie 1944*. Bratislava 2008, s. 190.

136) MZM HO, inv. č. S 11 235, *Dotazník a Evidenční list příslušníka Národní revoluční armády Jana Šumbery* z 22. 9. 1946.

137) HÁJKOVÁ, A.: *Praha v komunistickém odboji*, s. 19.

138) PŘÍKRYL, Josef: *20 let od založení ilegální organizace Naše pravda*. Noviny Svět z 22. 2. 1963.

139) BOHÁČ, Lubomír: *K historii odbojové skupiny „Tomáš“ a partyzánské skupiny „Zlín“*. Zlín 1994, s. 16.

140) TAMTĚŽ, s. 18.

141) Základ budoucího oddílu tvořili členové okresní ilegální organizace KSČ v Uherském Brodě Antonín Michalčík, Jaroslav Cihlář, František Borýsek a Jan Gazdík, kteří na jaře 1942 našli útočiště v Praze u Cyrila Šumbery, jenž je zapojil do činnosti kolem vydávání a distribuce ilegálního Rudého práva. Během teroru tzv. heydrichiády se však museli vrátit do rodného kraje, kde se ukrývali v bunkrech v okolí Slavkova. Později se k nim připojili také utečenci z totálního nasazení a uprchlí ruští váleční zajatci. Vlastní partyzánská skupina byla založena A. Michalčíkem 19. září 1944, ale teprve s příchodem válečného zajatce Dmitrije Lavrentěviče Kuriněnka na sklonku téhož roku se začala její aktivní bojová činnost. Jednotka byla rozdělena do tří oddílů Slavkov, Korytná a Drslavice. Po Kuriněnkově smrti 9. dubna 1945 jí velel další uprchlý ruský zajatec Nikolaj Vasiljevič Jastribov. Někdy kolem 5. února 1945 se stala součástí 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky. Srovnej SLEZÁK, Lubomír: *Bojová činnost partyzánské skupiny Jan Žižka–Kuriněnko na Uherskobrodsku*. Sborník Matice moravské, ročník 82, 1963, s. 31–47 nebo HROŠOVÁ, Marie: *Stručný nástin bojové cesty 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky*. B.m. 2004, s. 33.

142) MZM HO, inv. č. S 6359, *Přepis vzpomínek Jana Šumbery, zaznamenaných na okresní konferenci pamětníků na OV KSČ v Gottwaldově dne 19. 4. 1962*.

Tak jako tisíce mužů z Protektorátu Čechy a Morava a ze Slovenska odcházelo za hranice bojovat se zbraní v ruce, vstoupili do čs. vojenských jednotek na Západě i Východě čtyři Hlučané.

JUDr. Antonín Bachánek (narozen 26. dubna 1914 v Hluku, voj. matriční číslo F 1892) nastoupil základní vojenskou službu 1. října 1936 u 3. roty Pluku útočné vozby č. 3 v Turčianskom sv. Martine a po dvou letech odcházel do zálohy v hodnosti desátníka. Vracel se do civilu v těžkých dobách krátce po přijetí mnichovského diktátu a rozhodl se vedle svého dělnického povolání dálkově studovat práva na Karlově univerzitě v Praze. Po příchodu německých okupantů a vypuknutí válečného konfliktu odešel v listopadu 1939 za hranice. Již 14. ledna 1940 byl zařazený do čs. branné moci ve Francii a vtělen ke smíšenému předzvědnému oddílu (dále SPO) 1. pěšího pluku. Po rychlé porážce Francie připlul 7. července na lodi Mohamed el Kebir do Velké Británie, kam se evakuovaly zbytky čs. armády. V reorganizované jednotce byl zařazen k velitelské rotě 1. pěšího praporu 1. čs. smíšené brigády. Již v hodnosti četaře aspiranta prodělal mezi 31. říjnem a 28. listopadem 1942 výcvik čs. dobrovolníků pro zvláštní operace v okupované vlasti v 9. kurzu útočného boje v severozápadním Skotsku,¹⁴³ jako parašutista však nebyl zařazen do žádné operace. Po další a poslední reorganizaci naší jednotky ve Velké Británii vznikla 1. září 1943 Čs. samostatná obrněná brigáda (dále ČSOB) a Antonín Bachánek se stal příslušníkem 3. tankové roty 1. tankového praporu, s níž se od září 1944 do května 1945 zúčastnil obléhání francouzského přístavu Dunkerque. Dne 7. března 1945 byl povýšen do hodnosti podporučíka, o měsíc později byl přemístěn k 1. tankové rotě a zde zůstal do konce války. Za svoji více než pětiletou bojovou službu v čs. zahraniční armádě obdržel Čs. vojenskou pamětní medaili se štítkem F–VB (7. března 1944), Čs. medaili Za zásluhy II. stupně (26. ledna 1945), Čs. medaili Za chrabrost před nepřítelem (11. května 1945) a do civilu odcházel 1. října 1945 s hodností nadporučíka. Podařilo se mu dokončit studia, přerušená válkou a 2. července 1947 promoval na doktora práv na Karlově univerzitě.¹⁴⁴ Zemřel 22. května 1998 v Praze.

František Šimek (narozen 4. října 1918 v Hluku, voj. matriční číslo J 1514) pracoval za první republiky jako stavební dělník a byl členem KSČ. V roce 1937 přijel do Španělska, zmítaného krutou občanskou válkou a bojoval u 129. mezinárodní brigády nejdříve v praporu Jiřího Dimitrova a později v praporu T. G. Masaryka proti povstaleckým vojskům generála Franca. Po porážce španělské republiky ustoupil s dalšími interbrigadisty přes Pyreneje do Francie, kde byl

Obr. 29. Antonín Bachánek, účastník čs. zahraničního odboje ve Francii a Velké Británii.

143) MAREK, Jaroslav: *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledresech 1941–1945*. Cheb 2000, s. 211.

144) Všechny informace pochází z rešerší osobního spisu Antonína Bachánka, uloženého ve Vojenském archivu – centrální registratuře v Trnavě na Slovensku, dopis z 20. července 2010 v držení autorů.

francouzskými úřady zadržen a od 10. února 1939 vězněn v koncentračním táboře v Gurs.¹⁴⁵ Na sklonku téhož roku se 26. prosince prezentoval v Agde v táboře vznikající čs. zahraniční armády a 3. ledna 1940 byl nejdříve odveden k 11. rotě 1. pěšího pluku, o pár dnů později přeřazen k náhradní technické rotě a nakonec definitivně zakotvil 9. ledna u Letecké skupiny jako zbrojář a mechanik. Během bojů na francouzské frontě utrpěl zranění, které mu zabránilo se s ostatními evakuovat do Velké Británie. Koncem září 1939 uprchl z neokupované části Francie do severní Afriky, kde v Tunisku vstoupil do řad Cizinecké legie, u níž setrval do 15. ledna 1943. V březnu téhož roku se v marocké Casablance přihlásil britským úřadům se žádostí o opětovné zařazení do čs. armády.¹⁴⁶ Po příjezdu na britské ostrovy byl František Šimek skutečně 26. července 1943 znovu prezentován u naší jednotky, jako příslušník 1. tankového praporu ČSOB se zúčastnil obléhání Dunkerque a do vlasti se vrátil v hodnosti štábního rotmistra.¹⁴⁷ Z armády záhy odešel, pracoval jako vychovatel mládeže u Pozemních staveb v Uherském Brodu, kde i bydlel s manželkou a dvěma dětmi.

MUDr. Matouš Polášek (narozen 18. září 1910 v Hluku, voj. matiční číslo F 2280) vystudoval lékařskou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a poté pracoval v nemocnici v Třebíči, kde se angažoval i v Masarykově lize proti tuberkulóze. Kvůli oční vadě nebyl odveden do armády, přesto po německé okupaci neváhal a 20. prosince 1939 ilegálně přešel hranice na Slovensko, odtud tzv. jižní cestou čs. dobrovolníků přes Maďarsko, Jugoslávii a Sýrii do Francie, kde se 5. března 1940 v Agde přihlásil do čs. vojenské jednotky a byl vtělen k telegrafnímu praporu v Montpellier.¹⁴⁸ Ještě před odjezdem jednotky na frontu Matouše Poláška přeložili k náhradnímu tělesu a ve zmatku kolem blížící se porážky a kapitulace Francie nestihl z přístavu Bordeaux lodní evakuaci do Velké Británie. Dostal se do Marseille, kde, jak sám vzpomíná *„jsem byl jednak podporován od Centre d'Aide Tchechoslovaque a jednak jsem byl zaměstnán na zámku la Blancherie jako lékař, kde jsem ošetřoval choré a přestárlé příslušníky čs. armády ve Francii. Tam jsem zůstal až do konce srpna 1942.“*¹⁴⁹ Tehdy se rozhodl k odchodu do Španělska, kde však byl zatčen a vězněn v internačním táboře Miranda del Ebro. Teprve 26. března 1943 byl odsud s ostatními Čechoslováky propuštěn a mohl odjet do Anglie. U Náhradního tělesa 1. čs. samostatné brigády se prezentoval 17. června 1943. Absolvoval školu pro důstojníky zdravotnictva v záloze a k 28. říjnu 1944 byl povýšen do hodnosti podporučíka. V listopadu téhož roku byl přidělen jako lékař do čs. vojenské nemocnice v Hammersmithu, kde zůstal až do konce války.

145) MZM HO, inv. č. S 6570, Hošek, Jaroslav
Evžen: Jmenný seznam čs. interbrigadistů,
III. díl, RAD-ŽLE.

146) VÚA-VHA Praha, fond 24, Šimek František –
čs. dobrovolník z Casablancy, dopis čs. vojenského
atašé v Londýně pplk. Josefa Kally z 25. 3. 1943.

147) VÚA-VHA Praha, Šimek František, šrtm. tank.
– potvrzení údajů, přípis MNO velitelství 11. tan-
kové brigády v Milovicích ze dne 16. 12. 1946.

148) VÚA-VHA Praha, Osobní vložka ke kmenové-
mu listu číslo F 2280 – MUDr. Matouš Polášek.

149) VÚA-VHA Praha, Zápis s voj. dr. Poláškem
Matoušem ve věci opožděného návratu z Francie
do Anglie, sepsaný v kanceláři velitele Náhradního
tělesa v Petersborough dne 12. 7. 1943.
Za poskytnuté informace k F. Šimkovi
a M. Poláškově děkují badatelé a publicisté
Ivanovi Procházekovi z Prahy.

Jaroslav Dostál (narozen 8. září 1900 ve Vídni, příslušný do Hluku) patřil spolu s Cyrilem Šumberou k zakládajícím členům KSČ v Hluku a stejně tak zasvětil komunistické ideologii celý svůj život. V období první republiky působil ve vysokých stranických funkcích jako krajský tajemník v Praze (1927–1929), tajemník Rudých odborů (1931–1935) a před mnichovskou krizí a okupací byl tajemníkem krajského výboru v Kladně.¹⁵⁰ V roce 1939 odešel do Sovětského svazu a po vpádu nacistických vojsk v červnu 1941 vstoupil do Rudé armády, v jejíž řadách se měl účastnit obrany Moskvy. V roce 1942 se dostal do Buzuluku, kde se formovala čs. vojenská jednotka pod velením pplk. Ludvíka Svobody. Absolvoval zde telefonistický kurz a jako příslušník 3. roty 1. čs. samostatného polního praporu prodělal první bojové střetnutí s nepřítelem u Sokolova.¹⁵¹ Od počátku se podílel na aktivitách tajné stranické organizace, která se snažila o „bolševizaci“ jednotky, zcela v rozporu s platnými předpisy čs. armády zakazujícími jakoukoliv činnost politických stran. V Novochopersku, kde se od léta 1943 formovala 1.čs. samostatná brigáda v SSSR, byl již členem úzkého stranického vedení.¹⁵²

Počátkem ledna 1945 vznikl u 1. čs. armádního sboru na přímou žádost velení sovětské armády a orgánů sovětské státní bezpečnosti NKVD útvar Obranného zpravodajství (dále OBZ) jako protiváha zpravodajské služby MNO čs. exilové vlády v Londýně, která stále více ztrácela vliv na dění v naší východní jednotce. OBZ v čele s později nechvalně proslulým Bedřichem Reicinem podléhalo od svého vzniku moskevskému vedení KSČ, jenž si tak vytvářelo předpoklady pro ovládnutí československé armády v poválečném období.¹⁵³ Krátce po zahájení činnosti se začala budovat organizační a kádrová struktura (složená především z komunistů a jejich přívrženců) a oddělení OBZ postupně vznikala u všech jednotek armádního sboru. Jaroslav Dostál se stal koncem března 1945 přednostou OBZ u 1. čs. brigády.¹⁵⁴ Po osvobození pokračovala jeho stranická i vojenská kariéra, do výslužby odcházel v hodnosti plukovníka. Jako vedoucí funkcionář pracoval i ve Svazu protifašistických bojovníků – sdružení zahraničních vojáků. Zemřel 23. března 1959.

* * *

Za dobu okupace byla řada Hlučanů zatčena a vězněna, ať už pro ilegální činnost, „nepřátelský postoj k Říši“ nebo z rasových důvodů. Vedle osob zmíněných v předchozím textu to byli: student lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně Antonín Kreml byl zatčen v sou-

Obr. 30. Jaroslav Dostál, příslušník I. čs. armádního sboru v SSSR.

150) *AM Hluk*, Významné události v Hluku v letech 1938–1945 (Z archivních materiálů hlucké komunistické strany, netištěný rukopis).

151) BRŮŽ, Miroslav: *Hrdinové od Sokolova*. Praha 2006, s. 69.

152) *Za svobodu Československa. Kapitoly z dějin Československé vojenské jednotky v SSSR za druhé světové války, svazek I*. Praha 1959, s. 249.

153) KUDRNA, Ladislav: *Vojenské obranné zpravodajství (1945–1950)*. Paměť a dějiny, Revue pro studium totalitních režimů, č. 1/2008, s. 76. Obranné zpravodajství se nemalou měrou podílelo se na postupném přebírání moci KSČ v Československu a po únoru 1948 se účastnilo likvidace „nepřátel lidové-demokratického státu“ v čs. armádě.

154) HANZLÍK, František: *Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945–1950*. Praha 2003, s. 26.

vislosti se zásahem nacistů proti českým vysokým školám 17. listopadu 1939 v Kounicových studentských kolejích v Brně a šest měsíců vězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen.¹⁵⁵ Stolařského pomocníka Františka Grosserta zatkl gestapo v Brně 24. listopadu 1939 a byl vězněn do konce války. Stolař František Blafák byl zatčen 14. června 1940, vězněn ve Vídeňském Novém Městě, ve Vídni a nakonec v koncentračním táboře Dachau. Holíč Josef Šimčík byl zatčen 4. dubna 1942 a vězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen. Po osvobození se vrátil domů s podlomeným zdravím a zanedlouho zemřel na následky útrap. Kovodělník František Mikulec z č. p. 743 byl zatčen 1. dubna 1943 na pracovišti ve Vídni pro podporu ruských zajatců a vězněn do 1. října téhož roku v Uherském Hradišti, v Brně a v pomocném táboře koncentračního tábora Gusen v Lanzendorfu v Rakousku. Dělník Jan Pospíšek byl zatčen během svého totálního nasazení v Německu 27. března 1943 a vězněn v Hamburku. Úředník Baťových závodů ve Zlíně Jan Nemrava byl zatčen 10. června 1944 a obviněn z poslechu zahraničního rozhlasu a protiněmecké činnosti za svého předchozího pracovního pobytu v Jugoslávii. Malíř a natěrač Cyril Bachánek z č. p. 235 byl zatčen 19. listopadu 1944 a vězněn v Brně do 20. dubna 1945, kdy se mu podařilo při převozu uprchnout. Dělník Jakub Šimčík z č. p. 56 byl zatčen a vězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen a Dachau, kde 23. dubna 1941 zemřel. Karel Janoušek byl gestapem zatčen v Tržici 18. října 1942 a zemřel 11. března 1943 v koncentračním táboře Mauthausen.¹⁵⁶

Zedník Antonín Dřínek (narozen roku 1909 v Hluku) žil a pracoval na Slovensku stejně jako jeho sourozenci stavitel Cyril Dřínek a praporčík četnictva Jan Dřínek.¹⁵⁷ Od roku 1934 působil v Trenčíně jako předseda odborové organizace stavebního dělnictva, aktivně také vystupoval v místním Sokole. Po vyhlášení slovenského státu se zapojil do ilegální činnosti: převáděl dobrovolníky do čs. zahraniční armády přes moravsko-slovenské hranice, kromě toho množil a rozšiřoval ilegální noviny *V boj* a *Pravda vítězí* z Čech a protifašistické letáky. Slovenské bezpečnostní orgány jej zatkl začátkem roku 1940, 3. března téhož roku byl předán krajskému soudu v Trenčíně a odsouzen k 8 měsícům vězení. Po odpykání trestu byl vyhoštěn do Protektorátu Čechy a Morava a ještě na hranicích si jej 4. listopadu 1940 převzalo gestapo. Po vyšetřovacím pobytu ve Zlíně a v Kounicových kolejích v Brně byl 5. června 1941 transportován do koncentračního tábora v Osvětimi. Do konce války ještě prošel tábory Buchenwald a Dora, ale se štěstím přežil a vrátil se domů.¹⁵⁸

155) *MZM HO*, inv. č. S 11 369, Seznam vysokoškolských studentů zatčených v Brně dne 17. 11. 1939.

V Pamětní knize obce Hluku na s. 53 je chybně uveden Oranienburg. Jeden z prvních nacistických koncentračních táborů však byl zrušen již v březnu 1935, nacisté všech 1200 zadržených českých vysokoškoláků v rámci zvláštní akce „17. listopad 1939“ deportovali do Sachsenhausenu.

156) Výše uvedené údaje o vězněných osobách z Hluku byly čerpány z *Pamětní knihy obce Hluku*, 2. díl (s. 52–54) a také z *ABS Kanice*, Důležité události v obvodě stanice SNB Hluk z období let 1938–1945.

157) Jan Dřínek (narozen 4./5. listopadu 1898 v Hluku) působil za první republiky u četnictva na Slovensku, odkud byl v březnu 1939 vyhoštěn ľudáckým režimem do Protektorátu Čechy a Morava. Během války sloužil u četnické pátrací stanice v Českých Budějovicích a od srpna 1941 v Lázních Bohdaneč u Pardubic. Od počátku okupace byl zapojen do odbojového hnutí, mimo jiné posílal ilegální tiskoviny svým sourozencům Cyrilovi a Antonínovi, kteří zůstali na Slovensku.

158) *Soukromý archiv rodiny Boryšské*, Kronika Jana Dřínka. 2. díl, Netištěný rukopis, s. 411–412.

Obr. 31. Cikánské domky v Hluku na Šefranici.

Na počátku jara 1943 se začal naplňovat tragický osud hluckých Romů. Podle nacistických Norimberských zákonů byli Romové zařazeni do skupiny občanů tzv. neárijského původu, která měla být postupně zbavena základních práv a svobod a jakékoliv právní ochrany. Stejně jako Židy čekalo následně i Romů „konečné řešení“ jejich otázky.¹⁵⁹

Stále narůstající protirómská perzekuce okupačního režimu vyvrcholila v prosinci 1942, když z rozkazu říšského vedoucího SS Heinricha Himmlera vyšel předpis o odeslání všech „cikánských míšenců, Cikánů-Romů a neněmeckých příslušníků cikánských skupin balkánského původu“ s celými rodinami z Německa a všech území okupované Evropy do koncentračního tábora v Osvětimi.¹⁶⁰ Po urychlených přípravách a vyhodnocení veškerých statistických údajů byla deportace podstatné části protektorátních Romů provedena v březnu 1943.¹⁶¹

Ještě krátce předtím se 24. února 1943 odehrála v Hluku v souvislosti s romskou kolonií jedna tragédie. Tehdy šel „zdejší četník Novák s občanskou hlídkou na noční pochůzku k cigánom. Jeden z nich měl být na práci v Říši a utekl. Zverboval další cikány a chodili po okolí krást. Krádeží bylo opravdu mnoho, a tak měli četníci přísně nařízeno, sledovat všechny podezřelé jak ve dne, tak v noci. Četník zůstal stát u cikánských domků a jak se v noci všechno daleko rozléhá, uslyšel od „hája“ jakýsi hovor. Zanedlouho se k němu blížila skupinka lidí. Byli to čtyři cikáni. Když na ně zamířil puškou, viděli cikáni, že je zle, a tak odhodili pytle a batohy a byli ti tam. Jen jeden zůstal jako zkamenělý a toho hlídka zadržela. Četník vida, že ostatní utíkají, vystřelil. Jeden z prchajících se přehodil jako zajíc a zůstal ležet mrtev.

159) NEČAS, Ctibor: *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc 1999, s. 66.

160) Násilné soustředování českých Romů v osvětimském táborovém komplexu začalo již dříve na základě nařízení protektorátní vlády o preventivním potírání zločinnosti z 9. března 1942. Tyto menší transporty tzv. asociálů byly pravidelně vypravovány od dubna 1942 do června 1944, srov. NEČAS, Ctibor: *Útěk českých Romů z osvětimského táborového komplexu*. VWM 48, 1995, s. 70.

161) Prvním hromadným transportem přijeli do Osvětimi 7. března 1943 Romové z Moravy, 11. března 1943 Romové z Čech a 19. března 1943 Romové z obou zemí. Ve druhé etapě byli do „tábora smrti“ odvezeni v květnu a srpnu 1943 vězni z cikánských internačních táborů v Letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu. V poslední etapě byli transportováni v říjnu 1943 a v lednu 1944 Romové z Moravy a jednotlivě z obou zemí, TAMTÉŽ, s. 70.

*Zbylí dva utekli.*¹⁶² Zastřeleným byl Jan Daniel (narozen 1913), již od dubna 1941 nasazený na práce v kamenolomu v Olšovci, odkud 2. října 1942 utekl a skrýval se u příbuzných v rodném Hluku.¹⁶³

Dne 2. března 1943 byli podle vládních pokynů k vypravování transportů všichni Romové z kolonie na Šefranici odvezeni z Hluku do Kunovic na nádraží, odkud směřovali nejdříve na tzv. sběrné místo (v blízkém okolí fungovaly dvě – ve staroměstské sokolovně v Uherském Hradišti a na Fuchsově dvoře v Uherském Brodu).¹⁶⁴ Poté již pro ně vedla jediná cesta do cikánského tábora v Osvětimi–Březince (Auschwitz II–Birkenau). V plynových komorách tohoto nejproslulejšího nacistického vyhlazovacího tábora nakonec zahynulo 31 členů rodin Danielových,¹⁶⁵ po skončení války se do Hluku vrátili jen dva.

Během let 1939–1945 se stalo dalších čtrnáct hluckých občanů a rodáků oběťmi válečných událostí – zahynuli během totálního nasazení v Říši, při spojeneckých náletech nebo osvobozovacích bojích – František Dufka (narozen 1915), Šimon Dufka, František Dufka (narozen 1886), František Hanáček, Kateřina Vaňková, Antonín Štipčák, František Kočí, Antonín Koláček, Věra Němcová, Anežka Bachanová, Josef Grossert, Tomáš Šimčík, Tomáš Šťastný a MUDr. Emanuel Dejnožka. Také je třeba zmínit dva muže, jejichž rodiny se v minulosti z Hluku vystěhovaly do Ameriky, kteří bojovali a padli jako příslušníci americké armády – Antonín Palánek v Holandsku a Tomáš Vaněk při bojích na ostrově Okinawa.¹⁶⁶

* * *

S blížícím se koncem války se Hluk ocitl v centru předpokládaných bojů. Vrchní velitelství německého Wehrmachtu zahájilo počátkem dubna 1945 přesun vyčleněných jednotek (pět divizí LXXII. armádního sboru 1. tankové armády) do obranného sektoru, jehož linie bránící přístupy k Uherskému Brodu a Uherskému Hradišti, měla být vybudována na hřebenech Bílých Karpat od Květné po Velký Lopeník–Machnáč. Opěrné body byly vytvářeny v Bystřici pod Lopeníkem, v Bánově, Dolním Němčí, Uherském Ostrohu nebo Polešovicích. Velení 1. tankové armády vydalo rozkaz k budování kúlových protitankových zátarasů a příkopů (pro něž byly také využívány koryta řek a velkých potoků), ženijní jednotky nepřítel připravovaly ke zničení veškeré mosty.¹⁶⁷

Němečtí vojáci přišli do Hluku ve větším počtu na velikonoční pondělí 2. dubna 1945 a jejich velitel ihned vyhlásil všeobecnou pracovní povinnost na budování zákopů pro všechny muže od 16 do 50 let.

162) DUFKA, J.: *Jak Hlukem kráčely dějiny*, s. 49–50.

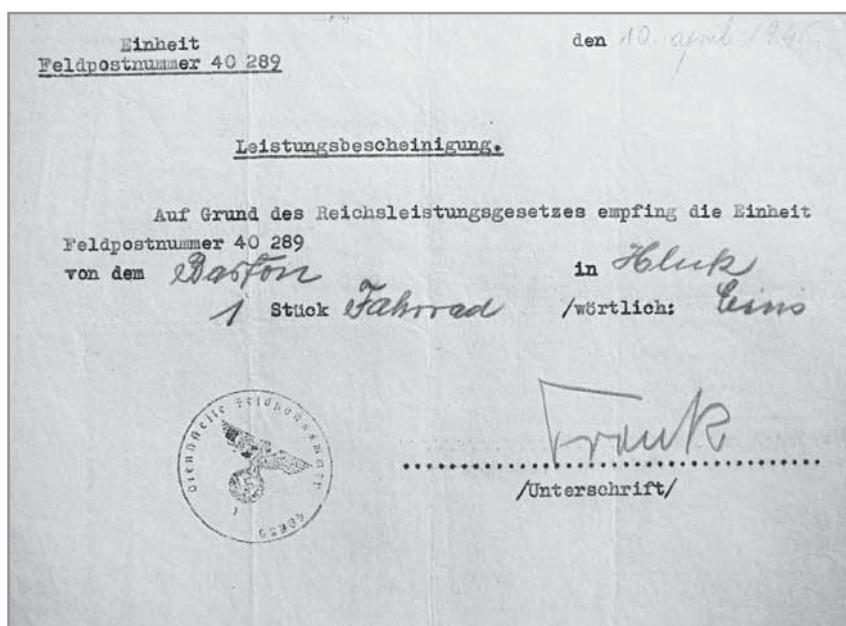
163) NEČAS, Ctibor: *Romové na Moravě a ve Slezsku (1740–1945)*. Brno 2005, s. 246.

164) TÝŽ: *Českoslovenští Romové v letech 1938–1945*. Brno 1994, s. 71.

165) Kromě nich se k romským obětem z Hluku řadí ještě Ignác Daniel (narozen 28. listopadu 1886) a Antonie Danielová (narozen 4. června 1902), kteří byli do Osvětimi odvezeni z cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu (okres Blansko), srov. TÝŽ: *ANDR' ODA TABORIS. Vězníové protektorátních cikánských táborů 1942–1943*. Brno 1987, s. 93 a 100. Počty romských obětí z Hluku se různí, někde se uvádí počet 36 (Josef Jančář) jindy 33 (*Pamětní kniha obce Hluk 2*; Josef Dufka).

166) *SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluk 2*, s. 55. V Pamětní knize je ještě bez bližších údajů uvedeno jméno MUDr. Emanuela Dejnožky, který měl padnout ve Francii. K zabíjení při bombardování během totálního nasazení rovněž pozn. 76.

167) Srov. <http://kuryr.hradiste.cz/index.php?AKCE=STRANA&ID=3&CISLO=16&ROK=2000>; cit. dne 6. září 2010.

Obr. 32. Potvrzení o odebrání jízdního kola, které Janu Bartoňovi z Hluku č. p. 888 vystavilo 10. 4. 1945 velitelství 153. pěší divize Wehrmachtu.

Pod vojenským dozorem se pracovalo dnem i nocí ve dvousměnném provozu. Zákopy a další obranné prvky pro pěchotu i dělostřelectvo byly hloubeny a budovány kolem celého Hluku přes Dílce, Husí horu, Ostrožské pole, Strání, Čtvrtě, Zamlýní a na Babí hoře.¹⁶⁸

V souvislosti s napadením německých vojáků na Babích horách 13. dubna 1945 blíže neurčenou skupinou partyzánů¹⁶⁹ muselo obecní zastupitelstvo ještě téhož dne předat německému veliteli 50 obleků, 35 litrů slivovice a 1 000 kusů cigaret. Kromě toho bylo zajištěno 10 náhodně vybraných místních občanů, kteří byli jako rukojmí odvedeni na velitelství hluckého obranného úseku do Blatničky, kde museli kopat zákopy. Na přímluvu starosty Karla Silnici a dalších členů zastupitelstva však byli zakrátko propuštěni.¹⁷⁰

Dne 25. března 1945 zahájilo sovětské velení bratislavsko-brněnskou operaci, jejímž cílem bylo vyhnání německých okupantů z území jihozápadního Slovenska a Moravy. Tímto úkolem byla pověřena vojska 2. ukrajinského frontu pod vedením maršála Rodiona Jakovleviče Malinovského za spoluúčasti jednotek Rumunské královské armády. Na pravém křídle frontu operovaly svazky sovětské 40. armády (genplk. Fjodor F. Žmačenko) a 4. rumunské armády (sbor. gen. N. Dascalescu), které si v následujících dnech probíjaly cestu náročným horským terénem ze západního Slovenska na slovensko-moravské pomozí. Do 13. dubna 1945 postoupily jednotky 232. a 240. střelecké

168) JANČÁŘ, J. : *Hluk*, s. 120.

169) Nepočtené, navíc velmi povrchní prameny uvádí, že akci uskutečnila partyzánská skupina Jan Žižka–Kurinėno. V materiálech této odbojové jednotky se ovšem vyskytuje v přibližném datu (15. dubna 1945) pouze přepad vozu se čtyřmi německými vojáky z transportu na silnici z Boršic do Hluku, který provedl I. oddíl Kurinėnkovy skupiny, přičemž byly ukořistěny čtyři pušky, tři pistole a jedna pancéřová pěst, srov. SLEZÁK, Lubomír: *Bojová činnost partyzánské skupiny Jan Žižka–Kurinėno*, s. 44 a dále MÍŠEK, Jiří: *Partyzáni „Vela“*. Praha 1946, s. 97.

170) *SOka UH, Pamětní kniha obce Hluku, díl 2*, s. 33–34.

Obr. 33. Jednotky Rudé armády jedou přes hlucké náměstí, duben 1945.

171) Sovětskou 240. střeleckou divizi tvořily 836., 842. a 931. střelecký pluk a dále 692. dělostřelecký pluk, srov. FIC, Vladimír: *Organizace a výzbroj vojsk 2. ukrajinského frontu v závěrečné fázi bratislavsko-brněnské operace*. In: Morava v boji proti fašismu, I. díl. Brno 1987, s. 188.

172) PLUHAŘ, Josef – BRŮŽA, Oskar: *Abychom mohli žít v míru...Sovětská vojska v bojích na jižní Moravě roku 1945*. Brno 1980, s. 60.

173) Stejně jako později Rudá armáda, tak i německá posádka měla po dobu svého pobytu v Hluku umístěný polní lazaret, v němž zemřelo celkem 24 německých vojáků, kteří byli pohřbeni v obci. Byli to: Helmut Stängel (narozen 24. března 1915), Wilhelm Dümler (narozen 4. září 1903), Alfred Jüttner (narozen 26. února 1915), Erich Urbanek (narozen 23. června 1911), Johannes Schöter (narozen 23. srpna 1897), Friedrich Pacon (4. března 1925), Günter Gbel (narozen 18. listopadu 1926), Josef Veczerek (narozen 20. dubna 1924), Josef Beut (narozen 30. března 1926), Georg Geseler (narozen 29. července 1908), Hans Lietzke (narozen 25. října 1922), Bodo Matzenbacher (narozen 6. března 1927), Paul Schmidt (narozen 11. dubna 1908), Hanz Krone (narozen 26. února 1920), Ernst Anders (narozen 21. července 1911), Friedrich Böhme (narozen 4. prosince 1897), Herbert Bernat (narozen 16. dubna 1924), Hubertus Wodarz (narozen 7. března 1914), Siegfried Hegewald (narozen 18. května 1926), Albert Ericke (narozen 24. června 1926), Franz Koletski (narozen 4. dubna 1905), Hanz Kirchner (narozen 6. září 1906), Wolfgang Gerstner (19. září 1914) a neznámý německý voják. Srov. *SOKA UH*, Výnos ONV Uherské Hradiště ze dne 11. 4. 1946, čj. 3810/VII, Evidence válečných a jiných hrobů z let 1938–1945.

174) *SOKA UH*, Pamětní kniha obce Hluku 2, s. 34.

divize ze sestavy 51. střeleckého sboru (genmjr. Alexander Dmitrijevič Rumjancev) 40. armády k obcím Květná a Strání, o něž se vzápětí rozhořel několikadenní urputný boj. Po konečném obsazení vesnice Strání 25. dubna vzniklo výhodné postavení k rozhodujícímu náporu na Uherský Brod, který měly vést 240. střelecká divize (genmjr. Terentij Fomič Umanskij) a rumunská 9. pěší divize (brig. gen. I. Stanculescu). Po průzkumu a krátké, ale o to usilovnější dělostřelecké přípravě, vyrazila spojenecká vojska 26. dubna do útoku, na úzkém úseku fronty rychle prolomila nepřátelskou obranu a donutila německé obránce k útěku. Útvary 240. střelecké divize¹⁷¹ pokračovaly dále v náporu a téhož dne se zmocnily Uherského Brodu.¹⁷²

Po průlomu fronty nastal rovněž kvapný a neuspořádaný ústup německých vojáků z Hluku.¹⁷³ Po celý den obcí proudily větší či menší demoralizované oddíly, které se stahovaly ve směru od Blatnice, Boršic a Dolního Němčí. „*Munice téměř již neměli a netajili se již přesvědčením, že válku prohráli. Při odjezdu v noci 26. dubna brali z domů při silnici všechno, co se jim hodilo. Fr. Mitáčkovi čp. 520 sebrali svini, koně a vozy, které s sebou odvezli, dostali občané nazpět až po osvobození. Autobusy odebrali Frant. Pospíškovi, Tomáši Pospíškovi a Josefu Kupcovi, osobní vozy Dr. Josefu Motyčkoví a zvěrolékaři Dr. V. Krajsovi. Aby se neocitlo v pasti, odcházelo německé vojsko jediným volným směrem na Kunovice.*“¹⁷⁴ Ještě odpoledne 26. dubna zaujala baterie německých děl postavení na horním konci u Zamlýní a došlo ke krátké přestřelce s čelními sovětskými jednotkami, které již obsadily Babí hory. K večeru se ale děla stáhla a úplně poslední němečtí vojáci opustili Hluk

nad ránem 27. dubna 1945 před příchodem osvoboditelů. Navečer předtím však malý německý ženijní oddíl podminoval všechny hlucké mosty. Jak vzpomínala Anna Bachánková, „Vojáci nám řekli, dveře, okna, vše pootvírat a schovat se do krytu, že to budou hrozné výbuchy. První vyhodili o 23. hodině, druhý hned za ním a ty další po půlnoci.“¹⁷⁵ Mohutné exploze zničily všech šest mostů (na Horním konci, u sportovního hřiště, na Vyšehradě, v Boršické ulici a dva na Dolním konci) a také silně poškodily 44 domů – byly to v podstatě jediné válečné škody v Hluku.¹⁷⁶

Příchod Rudé armády a s ním konec šestiletého válečného utrpení popsala ve svých vzpomínkách znovu Anna Bachánková: „Do Hluku přišly sovětské hlídky asi ve tři hodiny ráno v pátek 27. dubna 1945 od Dolního Němčí. Vojáci se ploužili po potoku za mlýn, k zelináři Matouši Štefaníkovi a do rána byli u Františka Kožíka....Kolem 8. hodiny vyšli naši osvoboditelé, asi tři nebo čtyři, uličkou za mlýnem. Dívala jsem se, jak vycházeli, postavili se uprostřed silnice před hostincem Pivnického a hned už se kdesi vzal pan učitel Hrbata a vítal je. Za ním přišel Vávra Mitáček, hostinský Tonda Pivnický a hrnuli se další. Vtom

Obr. 34 a, b. Sovětské vojáky, osvoboditelé Hluku.

175) Soukromý archiv rodiny Borýsků, Kronika Jana Dřínka. 2. díl. Netištěný rukopis, s. 833.

176) Celkem 236 hluckých občanů podalo po osvobození přihlášky válečných škod a dožadovalo se finanční nebo materiální náhrady. Největší individuální ztráty utrpěl statkář Egon Penk, jehož veškeré škody byly vyčísleny na 518 656 Kč, srov. SOKA UH, inv. č. 403, k. 529, Přihlášky válečných škod – Hluk.

přišel sovětský voják s rudým praporem, který hned vyvěsil na hostinec Pivnického. Za hodinu přijel na koni mladý Rusák, projel celý Hluk, vrátil se a asi za půl hodiny už začali jezdit sověští vojáci na vozech. Ti první se ptali učitele Hrbaty, který s nimi mluvil rusky, nejsou-li v Hluku ještě ukrytí Němci. Vystřelili několik salv, a když nikdo střelbou neodpovídal, uvěřili, že tu žádní nejsou, takže Hluk byl osvobozen bez jediného výstřelu. Na náměstí přivítal sovětskou armádu starosta obce Karel Silnica i s hudbou.¹⁷⁷

Téměř ihned se začalo s provizorními opravami hluckých mostů, do kterých se zapojilo i místní obyvatelstvo. Větší část sovětských jednotek pokračovala v postupu na Kunovice, ale jistý počet vojáků v Hluku zůstal. Ve škole byl zřízen polní lazaret, v němž během následujících dnů podlehl svým zraněním 24 (některé zdroje uvádějí 28) rudoarmějců, kteří pak byli pochováni na rozšířeném hluckém hřbitově. Sověští vojáci byli v obci ubytováni do konce června, ale časté průjezdy vojsk trvaly až do srpna.

Již druhý den po osvobození 28. dubna 1945 se sešla ustavující schůze Národního výboru (dále NV), který měl nahradit dosavadní obecní zastupitelstvo a převzít správu obce se všemi povinnostmi. Vzhledem k tomu, že se představitelé jednotlivých politických stran nedohodli na početním zastoupení, opakovala se schůze 29. dubna. Zmíněné rozpory poznamenaly bouřlivou atmosférou i toto shromáždění, přesto nakonec došlo ke zvolení prvního 30tičlenného NV, jehož předsedou byl jmenován předválečný člen obecního zastupitelstva za KSČ Tomáš Soviš z č. p. 866 a místopředsedou učitel Jaroslav Hrabovský. Činnost tohoto správního orgánu však neměla dlouhého trvání: „Z podnětu Okresního národního výboru, který žádal dobrozdání o chování 11 místních občanů obviněných z členství ve Vlajce [česká fašistická organizace z období předmnichovské republiky a počátku nacistické okupace, poznámka autorů], zajistili členové místního Národního výboru o své újmě a na vlastní zodpovědnost větší počet také jiných občanů, podezřelých ze spolupráce s Němci. Událost vyvolala značný rozruch v obci, zejména když se ukázalo, že mnozí ze zajištěných se dostali do vazby nevinně z revoluční horlivosti několika jedinců a stali se obětmi křivých nařčení spíše z osobní zášti.“¹⁷⁸ Události přináší rovněž kronika Jana Dřínka, kde se uvádí, že „z rozhodnutí revolučního národního výboru v Hluku bylo v pondělí 30. dubna 1945 36 hluckých kolaborantů zajištěno a na dvou vozech – žebřířnících – pro veřejnou hambu odvezeno na okresní revoluční národní výbor v Uherském Hradišti.“¹⁷⁹

177) Soukromý archiv rodiny Borýsků, Kronika Jana Dřínka. 2. díl. Netištěný rukopis, s. 834.

178) SOKA UH, Pamětní kniha obce Hluku 2, s. 44. Soupis uvedených jedenácti osob vyhotovil ppor. Jaroslav Hrabovský z hlucké četnické stanice a je uložen v materiálech SOKA UH, ONV UH, inv. č. 392. Trestní nalézací komise podle malého retribučního dekretu (osobní spisy vyšetřovaných osob) 1946–1948.

179) Soukromý archiv rodiny Borýsků, Kronika Jana Dřínka. 2. díl. Netištěný rukopis, s. 837 a 617, kde se zmiňuje rovněž o aktivitách Vavřince Mitáčka, u nějž podotýká, že „z Hluku snad jediný kolaborant“. Podle slov Jana Dřínka byli všichni (až na uvedeného Vavřince Mitáčka) brzy propuštěni domů. Zaznamenána je zde i vzpomínka jeho bratra Františka, který „když mezi nimi viděl svého vrstevníka a kamaráda [tedy Vavřince Mitáčka, poznámka autorů], přistoupil k vozu a dal mu veřejně několik fack za to, že Hluku udělal, jako jeho kamarád, velkou ostudu.“

Místní národní výbor Hluk.

C. j. _____ / _____

V Hluku dne 16/7. 1947.

Okresnímu národnímu výboru

v Uh. Hradišti.

Žádáme o náhradu válečných škod na válkou poškozenou farní budovu v Hluku.

Škoda byla způsobena detonací blízkého železobetonového mostu při postupu fronty 27/4.1945.

V ý p o č e t š k o d v c e n á c h k 20.VI.1939.

1./ Krytina	m2 15.00 á 24.-	K	360.-
2./ Oprava dveří vchodových		K	200.-
3./ Sklo	m2 25.00 á 24.-	K	600.-
		-----	
o e l k e m		K	1.160.-

Škody byly do dnešního dne odstraněny.

Náhradu obec dosud neobdržela.

Protože obec je hospodářsky slabá, žádáme o brzké udělení náhrady.

Okresní národní výbor
v Uherském Hradišti.

24. VII. 1947

Obr. 35. Žádost Místního národního výboru v Hluku o náhradu válečných škod na farní budově z roku 1947. Okresní archiv v Uherském Hradišti.

Navíc při volbě prvního hluckého NV nebyly dodrženy všechny právní a formální postupy dané Košickým vládním programem. Proto byla 6. května 1945 svolána další schůze, z níž vzešel nový NV, ve kterém mělo zastoupení deset členů za komunistickou stranu, dvanáct členů strany lidové a po čtyřech členech za sociální demokraty a národní socialisty. Znovuzvolený předseda Tomáš Soviš se své funkce vzdal, neboť se chtěl odstěhovat do pohraničí, jeho nástupcem se stal František Hráček z č. p. 783.

Osvobozením z poroby nacistické okupace a ukončením krvavého světového konfliktu se završila krátká, ale velmi pohnutá kapitola v dějinách obce. Hluk, stejně jako celou naši společnost, čekaly tři roky nejisté a stále více skomírající demokracie a posléze nástup komunistické moci.

Tato kapitola vznikla v rámci institucionálního záměru Moravského zemského muzea IZ MK00009486202 *Výzkum vývoje lidské společnosti ve vztahu k Moravě a ideje českého národa ve středoevropském kontextu.*